НУМИЗМАТИКА

година втора книжка 1-2 София 1970

ПОСВЕЩАВА СЕ НА
25 -ГОДИШНИНАТА
ОТ СОЦИАЛИСТИ-
ЧЕСКАТА РЕВОЛЮ-
ЦИЯ В БЪЛГАРИЯ

НУМИЗМАТИКА

ГА 2610
1970
1-3

75(05)

ОКРЪЖНА БИБЛИОТЕКА
-Бургас-

П 22150

година втора книжка 1-2 София 1970

ОКРЪЖНА БИБЛИОТЕКА
-Бургас-

БЪЛГАРСКИТЕ МОНЕТИ ОТ XIII и XIV в. КАТО ИСТОРИЧЕСКИ ИЗВОРИ

Проф. Тодор Герасимов

Монетите от изнамирането им и до наши дни винаги са били предназначени да служат като средство, което да улеснява търговията. Но покрай това практическо предназначение монетите с техните надписи и образи имат качество на извор, от които черпим данни за осветляване на много въпроси, особено когато липсват други извори.

Монетите имат предимство пред много други извори, тъй като са с официозен характер. Понеже монетите се пущат в обращение от една установена власт, то надписите по образите по тях са предварително установени в придворната канцелария. Освен това, докато изворите от друго естество, като дарителни грамоти, хроники, приписки, писани върху нетраен материал и дори декрети, издялани върху камък и пр. не винаги са достигали до наше време, то, монетите, направени от мед, сребро или злато преживяват превратностите през вековете, тъй като са приготовлявани в стотици и хиляди екземпляри и никога не изчезват. Дори понякога и да се предприема тяхното унищожаване все някоя се съхранява, закътана из земята или другаде и остава като свидетел от миналото.

Монетите през средновековието са били една от регалиите на властта на владетеля. Затова върху едната им страна/предната/винаги се е изобразявал образът му. Именно този тип, а понякога и изображението върху опакото, ни дават данни, които можат да се използуват за историята.

Монетите на българските царе са важни като извор, тъй като, както често се изтъква, писмените извори за нашата история са или много оскъдни или съвсем липсват. Монетите на царете не само служат за потвърждение на някои сведения у разни автори, но и дават нови данни за миналото на нашите земи. Тук ще се постараем да посочим някои примери на монети, от които научаваме много неща, не само за отделни личности, но и за събития, някои въпроси от материалната култура и т.н.

Най-първо ще трябва да посочим, че монетите, взети като масов материал имат значение на важен елемент за датиране на разкрити останки от сгради за живеене, укрепления и др. Монетите подпомагат да установим, кога е издигната постройката, продължителността на съществуването ѝ, а също и кога е загинала. Монетите са важен източник и за проучване паричния пазар в страната. Не по-малко е значението на отделната монета. Казахме по-горе че върху монетите се представя ликът на владетеля. Поради малките размери на монетната пластинка, диаметърът на която варира между 12 и 23 мм, трудно е било за гравьора на монетния печат да начертае всички подробности на представената фигура. Затова се е налагало частите на образа да се предават схематично. Въпреки тези ограничени възможности, гравьорът се е старал да предаде формата на облеклото, знаците за царска власт, лицето, украсата на дрехите и пр. Миниатюрният характер на монетния образ на царя естествено не е позволявал да се предадат индивидуалните черти на владетеля и затова виждаме, че във всички монети лицето се предава схематично и условно. И възрастните и малолетните се представят винаги по един и същ начин - с мустаци и дълга брада. Въпреки всичко казано за характера на образите върху българските монети, последните допълнят нашите знания върху особеностите на церемониалното облекло в българския двор през XIII и XIV в,за което разполагаме само с два стенописни образа и няколко миниатюри.

В типовете на монетите на българските царе са намерили отражения и някои събития от нашата история. След победата при Клокотница в 1230 г. България става единствената могъща държава на Балканския полуостров. Нейната територия се простряла от Черно до Адриатическо и Егейско море. Увеличената територия създала условия за развитие на производителни центрове и търговия,които от своя страна довели до икономически разцвет на страната.Единствено свидетелство от домашен произход за това са монетите. Находките показват, че цар Иван Асен, за да отговори на нарасналите нужди на паричния пазар в България, е трябвало да пусне в обращение монети в големи количества. Той е сякъл монети от злато, сребро и мед. Златните монети са били винаги един белег на икономическия просперитет на една държава.

Подир смъртта на Иван Асен настъпили междуособици в рода Асеновци, които довели до отслабване на България. Единствени монетите свидетелствуват върху този трагичен момент в историята на България. Вдовицата на Иван Асен, царица Ирина, си послужила с паричните знаци, за да пропагандира пред народа легитимните права на малолетния си син Михаил Асен срещу другите претенденти за търновския престол. Тя пуснала в обращение сребърни монети със своя образ като регентка и до нея фигурата на невръстното дете. Интересно е, че в тия пропагандни монети типовете са оригинални и по нищо не напомнят тия от византийските монети, както в медните монети на баща му. Намерени са сребърни монети, в които е изобразен само Михаил Асен. Те свидетелствуват, че в търновския двор е настъпил някакъв обрат. Изворите мълчат за това. Но монетите подсказват, че Михаил Асен, подкрепен от привързани нему боляри, се е освободил от опекунството на майка си и започнал да управлява като самостоен владетел, като ознаменувал този политически акт с отсичането на сребърни монети само с неговия лик.Тези монети са единственият домашен извор в това отношение.Ние нищо не знаем за монетарниците на българските царе през XIII и XIV век. Приема се, че такива са били установени в столичните центрове Търново и Видин. Една емисия грошове на Михаил Асен показват, че този български владетел е използувал услугите на монетарницата в Бръсково, Сърбия, дето се е намирала и рудница със сребронlocни залежи. Че действително тук е имало монетарница,свидетелствуват монетите на сръбския крал Стефан Урош, в който се намират същите знаци, каквито имат и въпросните грошове на Михаил Асен.

Данни за исторически събития и лица през XIII в ни дават и медните монети на цар Георги Тертер (1279-1292). Медните монети на Тертер се отличават от монетите на другите български царе, сечени от мед по това, че в тях на предната страна няма традиционния образ на владетеля, като фигурата на Христос или светеца покровител. Тези образи са заменени с монограм на родовото име Тертер (за предната страна) и изображение на двуглав орел с разперени крила(върху опакото).

В последните няколко години се откриха редица екземпляри от този тип Тертерови монети, в които върху монограма и образа на орел има по една контрамарка. Върху предната страна на монетите е ударена контрамарка с полумесец и звезда, а тази върху опакото представя бюст на мъж с дълга плитка коса. Тези образи свидетелствуват за тежкото положение, в което изпаднала България в края на XIII век след татарското нашествие в Балканския полуостров.За да спаси съществуването на България Тертер е трябвало да направи лични жертви. Той е принуден да даде дъщеря си за жена на сина на татарския хан и престолонаследника Тодор Светослав като заложник. Но изглежда, че това не е задоволило кипчакския хан, той трябва да е наложил васалното положение на търновския цар да се подчертае и чрез монетите, които както казахме са един от знаците на самостоятелна власт. Тертер е трябвало да изрази видимо това си положение на подчинен на татарите като е пуснал в обращение въпросните медни монети с емблемата на кипчакското ханство - полумесец и звезда и бюст на хана с дългата плитка коса. Монетите са ярко свидетелство за трагичното положение на страната във втората половина на XIII в.

От една приписка знаем, че един русин на име Яков Светослав успял с външна помощ да се издигне известно време като владетел на една област в Североизточна България в XIII в. Това косо свидетелство се потвърждава по нумизматичен път. Ние установихме,че амбициозният Яков Светослав е секъл и монети. Чрез тях той е пропагандирал своето положение на владетел в България, а от тук и претенциите си за търновския престол. В тези монети Яков Светослав е представен в ризница и с гол меч, опрян на рамо и щит.Но в монетите претендентът за български цар е означил само титлата си деспот. Интересни данни ни дават и медните монети на Иван Александър, в които до неговия образ е представена съпругата му Теодора /Сара/. Тези емисии медни монети свидетелствуват за голямото влияние, което новопокръстената царица е имала в търновския двор. Дотогава в българската нумизматика не камираме образа на жената - съпруга. От членовете на царската фамилия само синовете, обявени за съуправители, са били популяризирани в монетите, като ги изобразявали редом с царя. От тези монети на Иван Александър с Теодора добиваме данни и за характера на церемониалното облекло на българската царица през XIV век. Тя е носила корона, завършваща с три триъгълни плочки, туника с разширяващи се към китката ръкави и отгоре мантия. Това показва, че облеклото в XIV век е следвало модата, създадена в Цариградския двор.

Пак монетите ни дават данни за положение в България през втората половина на XIV век. Немецът Шилтбергер, минал през Балканския полуостров, пише в спомените си, че видял три Българии:Търновска, Видинска и тази на Добротица. Тази феодална разпокъсаност на търновската държава е потвърдена и от монетите. Добротица отцепил българските области в днешна Добруджа и Черноморското крайбрежие до нос Емине /Емона/ и ги обособил в самостоятелна държава. За да изтъкне своята независимост по отношение на Иван Александър, Добротица отсекъл и свои монети.

При разкопките на Калиакра бяха намерени медни монети на този български феодал. В техния надпис е дадено и името на резиденцията на Добротица - крепостта на нос Калиакра. Тези монети потвърдиха, че постоянна столица е била тази крепост, а не,както някои историци приемат, че тя се е намирала в Карвуна, а по-късно - Варна.

За сина на Добротица - деспот Иванко, също няма домашни извори. Единствени остават неговите медни монети. Те са намирани често в североизточна България.

С посочените примери из българската нумизматика не се изчерпват всички случаи, в които монетите на българските царе от XIII и XIV век се явяват единствен източник за проучване миналото на нашата страна.

МОНЕТИ НА ПЕОНСКИЯ ЦАР ЛИКЕЙ

Д-р Йорданка Юрукова

И днес още нашите знания за монетосеченето на пеонските царе са бегли и откъслечни. Многото празноти и неизвестности, които ни затрудняват в изучаването и класификацията на интересните пеонски монети, се дължат преди всичко на оскъдните сведения, които ни дава анализа на историческите извори. От друга страна все още монетите на пеонските царе не са станали обект на сериозно и задълбочено изследване.

Най-ранните пеонски монети, които ние днес познаваме, са монетите на Ликей, за когото се знае, че е дошъл на власт около 358 г. преди н.е. или с други думи е бил съвременник на Филип II.

В действителност изворите ни съобщават, че в 358 г.пр.н.е. Филип II, решавайки да осигури северните си граници, нападнал Пеония, чийто цар Агид бил вече умрял и наложил върховната си власт.

Самото име на Ликей се споменава в 356 г.пр.н.е.[2] във връзка с договора срещу Македония, сключен между пеонския цар Ликей, тракийския Кетрипор и илирийския владетел Граб под егидата на Атина.

Фактически с това се изчерпват и сведенията, с които разполагаме относно царуването на Ликей. Така, че ако сме напълно сигурни относно годината /358 пр.н.е./, в която той взема властта, ние не знаем нищо положително за времетраенето на неговото царуване.

Въпреки, че е бил поставен в известна зависимост от Филип II той е сякъл свои монети.

Досега намерените монети с името на Ликей, които в находките се срещат наедно с монетите на Патрай и Филип II, но в съвсем незначително количество по отношение на тях, не могат да свидетелствуват, нито за особена интензивност на неговото монетосечене, нито за голяма продължителност.

Всичко това определя монетите на Ликей като редки и ценни.

Върху опакото им е представен Херакъл в борба с лъв, наляво.

Върху лицето, въпреки ограничения брой екземпляри, които познаваме са представени няколко различни изображения. Така, върху едни монети /обр.3 и 5/ е изобразена главата на брадатия Зевс с дълги коси, падащи до врата. Върху други е представен портретният образ на самия Ликей, гологлав, на дясно с къси къдрави коси. Това е един от най-ранните примери на представяне портрета на владетеля върху античните монети /обр.6/.

Едно интересно изображение на Аполон с дълги коси, стигащи чак до рамената е изобразено върху други емисии монети /обр.2/. Върху монетите на Ликей, Аполон е представен и с къси коси, с лавров венец, обърнат на ляво /обр.7/ или надясно /обр.4/.

Особен интерес обаче заслужава една много рядка монета на Ликей, чието проучване би могло да ни даде важни сведения за историята на Пеония. Върху лицето на тази изящно изработена монета /обр.6/ в дясно от главата на Аполон се чете следният надпис:

ΔΕΡΡΩΝΑΙΟϹ Наоколо - зрънчест кръг.

---

1 Г. Кацаров, Пеония, София, 1921, стр.47

2 Кацаров, цит. съч., стр. 48

Върху опакото е представен Херакъл, гол, наляво, в борба с лъв. С лявата си ръка той е хванал лъва за шията, а с дясната, която е излязла извън полето на монетата, се готви да нанесе удар. В полето долу е представен лък и колчан. В дясно се чете името на владетеля ΛΥΚΚ-ΕΙΟΥ

Сребро: 12.83 гр.

Особено важен за нас в тази монета е лицевият надпис, който без съмнение е епитет, отнасящ се към изображенията на Аполон и се свързва изцяло с името на племето дероки, чиите прекрасни декадрахми са гордост за нумизматичната сбирка на Археологическия музей при БАН.

Свързвайки този надпис от монетите на Ликей с името на това непознато в изворите тракийско племе, ние би следвало да приемем, че то е съществувало и през IV век[1] и че между него и пеонската държава са съществували тесни връзки и отношения.

Може би, даже по време на царуването на Ликей дероните, които са владеели богатите сребърни рудници на планината Дизорон /дн. Круша пл. в Македония/, да са попаднали под владичеството на пеонците. Обстоятелство, което е осигурило на последните сребърни руди за изготвянето и пускане в обращение на техни собствени първи емисии тетрадрахми.

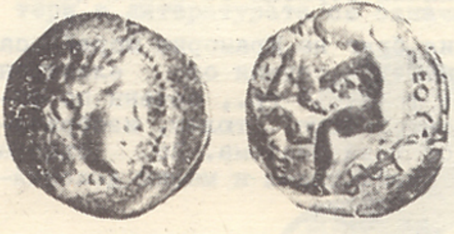

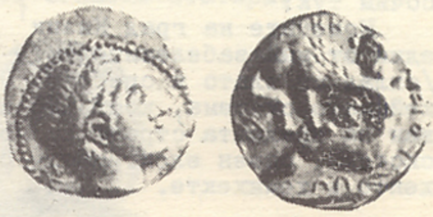

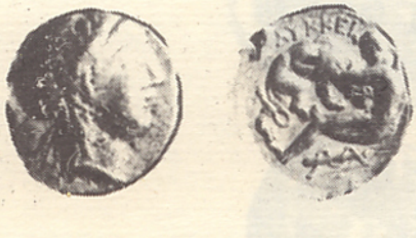

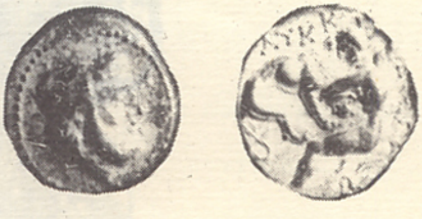

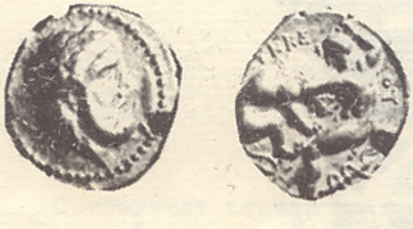

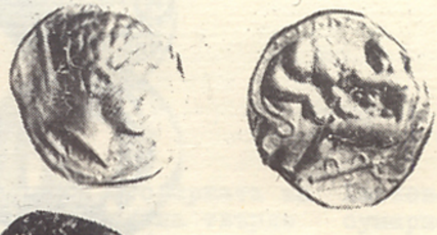

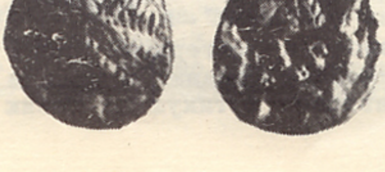

С други думи територията,обитавана от дероните е била в близко съседство до тази на пеонците. Това е още едно ценно сведение, което получаваме за непознатото тракийско племе дерони.

От друга страна понеже монетосеченето на наследника на Ликей-Патрай е било особено активно, както това се доказа от големия брой тетрадрахми,намерени в прочутото Режанско съкровище, ще следва да приемем,че и по времето на Патрай пеонците са имали в свое разположение богати сребърни находки.

НЯКОЛКО ИНТЕРЕСНИ МОНЕТИ ОТ VI-IV В.ПР.Н.Е. В НУМИЗМАТИЧНАТА СБИРКА НА ХАСКОВСКИЯ МУЗЕЙ

Димчо Аладжов

Кръстопътното място на Хасковски окръг, разположен от двете страни на Марица, между Арда и Тунджа, спомага отрано тук да се разпространят монетите на древния Егейски свят. От Мала Азия,Гърция и островите монетите идват по търговски път, главно по долината на река Марица.

Нумизматичната сбирка на Окръжния исторически музей в Хасково притежава добре запазени екземпляри от главните монетни центрове на ранната античност, някои отлични образци от които ще посочим тук:

Монетите на град Кизик[1] /на южния бряг на Мраморно море/ са едни от най-забележителните древни монети, сечени от електрон /сплав от злато и сребро/. Статерите тежат 16 гр., сечени по фокейската система, която носи името си от Фюке - тюлен, изобразяван на предната страна на монетите от тази система. По същата система, освен електронови статери, Кизик сякъл и малки деления-хекте и хемихекте.

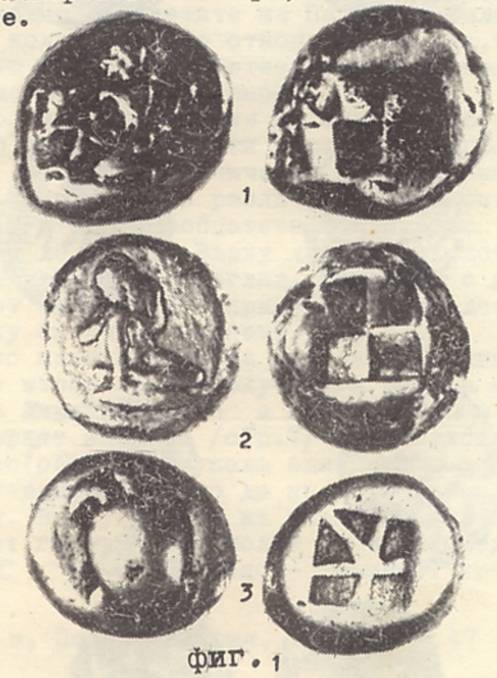

ФИГ. 1

Прочутите в древността статери на Кизик са дебели, като набъбнало зърно. На лицевата страна те винаги имат изобразена рибата тон, главният износен артикул на Кизик в древността.На опакото е представен квадратум инкузум /вдлъбнат квадрат/. Монетата на Кизик била силна и предпочитана на пазаря. Тя била изместена едва от конкуренцията на македонското злато на Филип II и Александър Велики.[2]

У нас статери на Кизик са намирани по Черноморието и долината на река Марица. Доказано е, че те са употребявани от Атина за закупуване на жито в нашите земи.

Притежаваните от Хасковския музей два електронови статера/V век пр.н.е./ имат следните изображения на лицевата страна:

1. Гола фигура на младеж, седнал насреща, с глава, подпряна на двете ръце, положени на коляното на десния му крак. Левият крак, свит в коляното, е опрян на земята. Под фигурата е гравирана рибата тон /обр.2/. Електрон, диам. 23 мм, тегло 16 гр. Този нов образ върху монета на Кизик е вероятно инспириран от древна статуя.[3]

2. Гол младеж, клекнал на ляво върху риба /тон/. В протегнатата дясна ръка държи коринтски шлем с грива, а в спусната надолу лява ръка - меч /обр.1/. Електрон, диам. 18 мм,тегло 16 гр. Този тип е вече познат у нас от друга находка на статери на Кизик от Ихтиманско.[4]

В Централна Гърция не секли монети от електрон или злато, а от сребро, понеже в Гърция няма електрон или злато, а богати сребърни мини. Първите монети били ковани още през VII в.пр.н.е. на остров Егина /срещу Атина/, с тегло 12,14 гр. Тези сребърни статери в литературата се означават като егински статери.

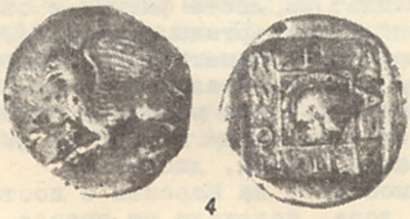

4

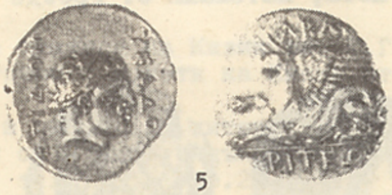

5

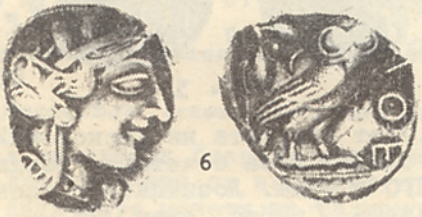

6

2

Сребърният статер на о-в Егина, пазен в сбирката на Хасковския музей има на лицевата си страна изобразена твърде сумарно една костенурка. Опакото е вдлъбнат квадрат /разделен с пет радиални линии/.[5] Монетата може да се датира около края на VI до началото на V в. пр.н.е.[6]/ обр. 3/.

Егинският статер добил голямо разпространение и на егинската монетна система започнали да подражават и други градове, но по-късно тя била изоставена с издигането на Атина, която наложила своята монета.

Атина сече рано монети. От V в. пр.н.е. тя вече измества търговски о-в Егина и сече големи количества тетрадрахми. У нас тези монети идват по долините на Струма и Марица.[7]

Атинските тетрадрахми /от т.н. "стар стил" - V в. пр.н.е./ имат на лицето характерните образи на жена /Атина/ с големи бадемовидни очи. На опакото - свещенното животно на Атина - кукумявка в квадрат. В единия ъгъл над птицата - маслиново клонче и надпис АОЕ /обр.6/.

На показаната на обр.6 монета шлемът на Атина е украсен с маслинови листа и клонче във вид на винетка. Под маслиновото клонче на опакото има малък полумесец. Сребро, диам. 24 мм,тегло 16,9 гр. - 2 бр.

Разгледаната атинска тетрадрахма е сечена след обединението на Евбейската с Атинската монетна системи - за основна единица сега служели тетрадрахми с тегло 17 гр. /т.е. двойни статери/ и драхми с тегло 4,36 гр. Тази Евбейско-Атинска система се разпространила на запад и север, като се възприела от повечето древни полиси, а особено силно се наложила при Филип II и АлександърIII Велики, които секли монети по същата система.

По-късно /през II в.пр.н.е./ Атина пуща монети от "нов стил". Тяхните образи отразяват приьомите на по-пластичното елинистично изкуство. Атина е с шлем, който е по-изящен, украсен с 12 тичащи коне. Кукумявката от опакото на монетите е с повече подробности, с перушина. Стилът на двете фигури е съвсем пластичен/докато при "стария стил" е подчертано архаичен/. При тези монети са поставени вече имената на монетните мигистрати и обозначение с различни букви /12/, което показва голямото количество на монетите, които пуща Атина - всеки месец се секат нови монети.

Маронея /на Бяло море/ в V в. пр.н.е. започва да сече големи количества драхми, оболи, диоболи.

Върху лицето на монетите на Маронея е поставена фигурата на кон, а върху опакото лоза, натежала от грозде - Маронея била производител на вино.

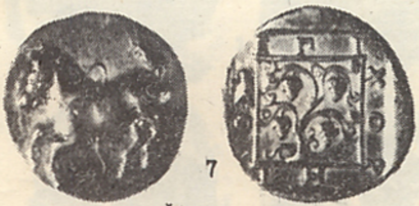

Фиг. 3

Монетата на обр.7/от сбирката на Хасковския музей/ има лице: Кон в галоп на ляво. Опако: Лоза с четири грозда, очертана в квадрат, надпис ЕПI ХОРНГО и муха. Лозницата с клоните и гроздовете е пластично представена. Сребро, диам. 23 мм, тегло 11,5 гр.Маронейска тетрадрахма със същото име на магистрата намираме в каталога на Мушмов.[9] В чуждестранните каталози, на този тип тетрадрахми на Маронея, както и на електроновите статери на Кизик са поставени изключително високи цени.[10]

Върху някои от монетите се поставяло името на града МОРОНЕА или само МАР. От края на IV в. пр.н.е. Маронея започнала да сече дребни бронзови монети, пак със същите типове: кон в галоп и квадрат с грозде.

След 148 г. Маронея сече тетрадрахми с тегло 16 гр., с образа на Дионис с бръшлянов венец на лицето и младеж с грозд и две копия на опакото, с надпис ΔΙΟΝΙΣΟΥ ΣΟΤΗΡΟΣ ΜΑΡΩΝΙΤΩΝ /Дионис, спасител на Мароне/

Абдера сече монети още от средата на VI в.пр.н.е./около 544 г./. Тя сече монетите си по своя Абдерска система, при която драхмата има тегло 3,59 гр. Абдера започва монетосеченето с тежки монети - окотодрахми, с тегло 24-25 гр. Тя също има постоянна емблема върху своите монети - грифон - животно /митическо същество/ с лъвско тяло, криле на орел и човка, с лисичи уши. В по-късните екземпляри личат повече подробности, като например пера по крилете на грифона и се поставя името на града ABΔHPITEΩ От началото на IV в. грифона е вече по-спокойно представен/легнал/, а опакото има глава на Аполон, като митически основател на града и името на магистрата.

Тук на обр. 4 и 5 представяме две сребърни тетрадрахми на Абдера от Хасковския музей от V и IV в. пр.н.е.[11]

1. Лице:: Грифон, леко изправен, с разперени криле, на л. Опако: Вдлъбнат квадрат, в средата глава на Аполон, в квадрат, наоколо - надпис, съдържащ името на монета магистрат. Сребро, диам. 24 мм, тегло 13,5 гр.

2. Лице: AB HPITE , грифон легнал, с разперени криле, на ляво. Опако: надпис - името на монетата магистрат, глава на Аполон на дясно.[12] Сребро, диам. 23 мм, тегло 10 гр.

В Хасковския край са разпространени и монетите на о-в Тасос, на Парион, Тракийски Херсонес, Месемврия, Аполония на Черно Море и на Македонските владетели Филип II и Александър III Велики, които в разглеждания период пускат големи количества красиво изработени златни, сребърни и бронзови монети. Някои от тях са истински произведения на античното изкуство, но поради обема на настоящата статия, не можем да ги разгледаме.

Бележки

За електроновите статери на Кизик вж. Т. Герасимов, Находки от електронови монети на Кизик от България, ГНМС, VII, 1942, стр.72 сл.

2. Пак там, стр.74 и посоч.там литература
3. Т. Герасимов, Един рядък статер на гр.Кизик от музея в Хасково, ВНМХ, т.I 1965, стр.211 - 212
4. Т. Герасимов, Находки от електронови статери и пр., стр.79, табл.I,13.
5. Britich Museum Catalogue of Greek Coins/Attica, Megaris, Aegina, London, 1888, № 85
6. H.A.Seaby and J.Kozolubski, Greek Coins and their values, London, 1959, 75, № 1054
7. Използувам случая да изкажа благодарност на проф.Тодор Герасимов, комуто дължа повечето от изнесените тук данни
8. Н. Мушмов, Античните монети на Балканския полуостров, София 1912, стр.478, № 7430
9. Н. Мушмов, цит съч. стр.218, № 3905, табл.XXIV, 1
10. Вж. например H.A. Seaby ,Greek Coins ,54, No626,95, No 1503
11. H.A. Seaby ,Greek Coins ,54, No613,616
12. Н. Мушмов, цит, съч., стр.131, № 2354 - същият тип и име на монетен магистрат

МЕДАЛИОНИТЕ НА ФИЛИПОПОЛ

Камен Колев

През време на римското владичество Филипопол /Пловдив/ е бил процъфтяващ град. Неговото плодородно поле, благоприятни климатични условия и удобно местоположение са спомогнали да достигне голямо благосъстояние. Той е първият град във вътрешността на Тракия, който започва да сече монети. Важно място в обществения му живот са заемали гимнастическите упражнения, игри и състезания, провеждани в гимназионите и палестрите. А в античния стадион - най-внушителната обществена постройка в града, са вземали участие изтъкнати и прославени в древността атлети от Тракия, Гърция, дори от Мала Азия.[1] Сведения за тази широка и многостранна спортна дейност черпим не само от намерените материали, като епиграфски паметници, каменно гюлле, стригили, балсамарии, комплект от спортни принадлежности,[2] но и от образите върху монетите и медалионите, отсечени по този случай. Ще се спрем накратко само върху медалионните изображения и на интересните данни, които черпим от тях.

Бронзовите медалиони са едни от редките, но същевременно и най-интересни нумизматични материали. По-големи са от монетите - имат около 40 мм в диаметър. Пловдивските медалиони не са ковани периодично, а са били отсечени във връзка с александрийските игри, устроени в чест на римския император Каракала /211-217/ и следващите кендрезийски игри - в чест на император Елагабал/218-222/. Тези медалиони са давани като възпоменателни, отличителни и наградни знаци, както на по-изтъкнати императорски представители в провинцията, така и на местни първенци и атлети-победители в специално организираните спортни състезания. Тяхното инцидентно и еднократно отсичане във връзка с определени тържества е причина за ограничения им брой. Медалионите не били делова монета, служеща като платежно средство, а изпълнявали ролята на монета-плакат и монета за спомен. Макар и да не са били предназначени като платежно средство, при определени условия на филипополския пазар се е плащало и с тях, т.е. изпълнявали ролята на медали-монети. Това се вижда от една находка от Пловдив, където в малко глинено съдче, заедно с монети са били заровени като парични знаци и няколко броя медалиони.[3]

През пролетта на 214 г., следвайки главния път от Наисос за Константинопол, император Каракала се спрял във Филипопол. В негова чест били уредени тържествени игри, наречени александрийски за да поласкаят самолюбието на императора, който се смятал за продължител на делото на Александър III Велики /336-323 г. пр.н.е./. Сведения за тези игри, за тяхната организация, програма, награди и др. черпим главно от монетите и възпоменателните медалиони, отсечени по този случай. Надписите върху тях показват, че разноските за издаването им и уреждането на игрите са били за сметка на съюза на тракийските градове и на провинция Тракия.[4]

Каракала посетил Филипопол след завръщането си от Скития, където разбил карпите при гр.Тира. Ето защо бил посрещнат като триумфатор, което е отразено чрез редица символични образи в някои от медалионите. Върху една серия той е представен на галопиращ надясно кон. Зад гърба му се развява хламида. С лявата ръка държи юздите, а с дясната мята късо копие срещу коленичил под предните крака на коня възрастен пленник с фригийска шапка и вързани отзад ръце /обр. 1-а/. С падналата фигура в случая е олицетворен победен карп. Каракала е изобразен и на кон в спокоен ход надясно. Държи жезъл в лявата ръка, а дясната е дигната в повелителен жест. Върху други медалиони той е представен прав, наляво, във военно облекло, наметнат с мантия и с лавров венец на

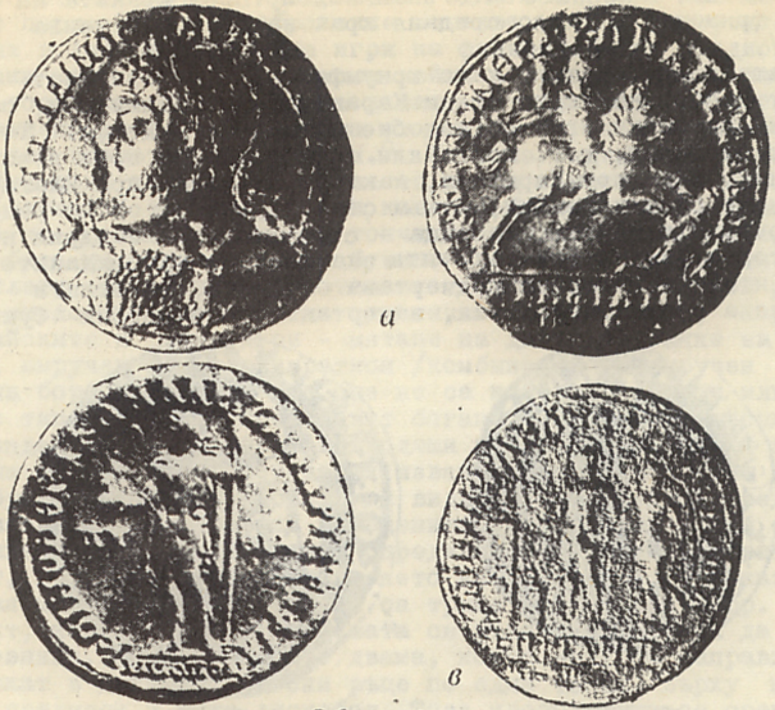

Обр. 1.

главата. В дясната ръка държи кълбо със статуя на Виктория отгоре, а с лявата се подпира на скиптър /обр. 1-б/. От образите върху серия монети /обр. 2-а/5 и медалиони се вижда, че в чест на

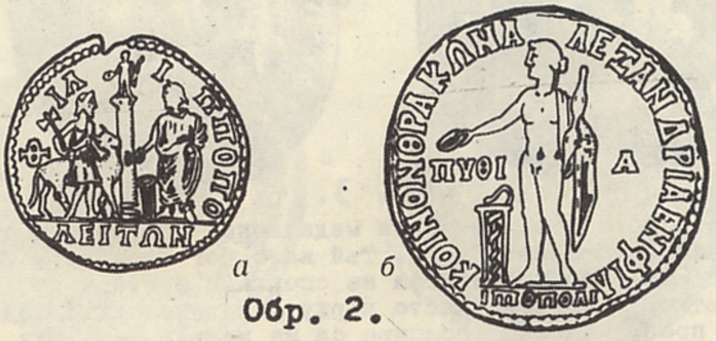

а б

Обр. 2.

императора е било извършено и жертвоприношение. Каракала във военно облекло, прав, наляво, принася жертва над разпален жертвеник и държи скиптър. Пред него е изобразена профилирана горе и долу колона, върху която е представена статуята на главното божество покровител на града - Аполон Кендризос, с патера /жертвена паница/ в дясната и лък в лявата ръка. Зад императора е крилата Виктория с палмов клон в лявата ръка, а с дясната полага венец върху главата на владетеля /обр. 1-в/. Жертвоприношението е било извършено пред храма на Аполон, който се е издигал на най-високия от седемте пловдивски хълма - Джендемтепе.6 Този храм е изобразен върху една серия монети, а скулптурната фигура на Аполон е представена върху серия медалиони. В протегнатата дясна ръка държи патера, а с лявата е хванал лък за долния му край, като горния е опрян на горната част на ръката. Лявото му рамо е покрито с плащ, единият край на който виси надолу.Пред краката на Аполон се вижда триножник, около средния крак на който се увива змия /обр. 2-б/.

Посрещайки императора като триумфатор, в негова чест били уредени тържествени игри. Преди Каракала, във Филипопол са били провеждани Питийски игри по подобие на игрите в Делфи.[7] Те са били тетраетерични, т.е. повтаряли се периодично през всеки четири години. Сега при Каракала, както и по-късно при Елагабал, нови игри не били учредени, а към съществуващите от по-рано игри пития, прибавили новите прозвища - съответно александрия и кендрезия. Второстепенното за момента значение на провежданите от по-рано Питийски игри, се подчертава от факта, че винаги след новите имена се поставя пития, начертано с по-дребни букви и поставено обикновено в полето на медалиона.[8] Интересни са образите, свързани със самите игри. Тъй като бог Херакъл е бил почитан от древните като покровител на спорта и местата за състезания, образът му е намерил място върху филипополските медалиони. Предаден е прав, надясно, подпира се на кривак, а върху лявата ръка, в която държи лък е преметнатата лъвска кожа /обр. 3-а/.Върху една емисия медалиони е изобразена четириъгълна агонска маса с четири крака, завършващи с лъвски лапи /обр. 3-б/. Отгоре е поставена корона със сферична форма с два отвора. В горния са пъхнати две палмови клонки. Върху короната е поставен надпис пития. Под масата се вижда агонска урна в чийто отвор са поставени други две палмови вейки. До урната вдясно са изобразени пет топки. Това изображение подсказва за уредените в чест на император Каракала Александрийски игри. Върху друга емисия медалиони с изображение на агонска маса, виждаме една нова подробност,важна за отбелязване. Предадена е петоъгълна маса с четири крака във вид на лъвски лапи /обр. 3-в/. Отдолу се намира агонска урна с висок крак, а до нея в дясно - палмова вейка. Върху масата е поставена корона с надпис пития. Над горния ѝ отвор се виждат пет топки.

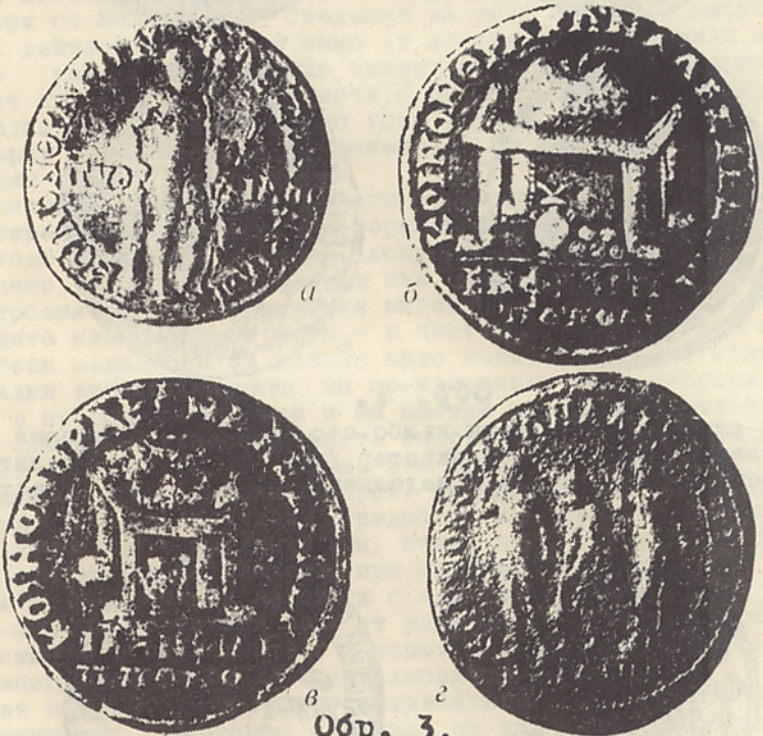

Обр. 3.

В дясно от короната е изобразена една завързана кожена кесия, пълна с пари. Нашето изображение показва, че на състезателите-победители в Александрийските игри на филипополския стадион, са били давани като награда палмови вейки и парични суми, вложени в кожена торбичка. И короната е давана като награда на състезатели за спечелена победа. Тя е била от лека материя и украсена със златни или позлатени орнаменти.[9] Като награден дар са били използувани също така лавровия венец и съд с маслинено масло. Петте топки /лозинки/ са били големи колкото бобени зърна. Имали са формата на кръгли плочки или топчици с вдлъбнатина в средата, където е била написана по една буква. Чрез тях се определяли двойките атлети за всеки вид състезание. Постоянният им брой /пет/ определя числото на петте вида атлетически състезания, характерни за Питийските и други игри - мятане на диск, хвърляне на копие, бягане, юмручен бой и панкратион /комбинация от юмручен бой и свободна борба/. Досега все още не са намерени монети или медальони с типове, които представят бягане. Останалите дисциплини са засвидетелствувани чрез подходящи изображения. Всеки атлет, участник в даден вид състезания изваждал от урната една лозинка, чиято буква той не е трябвало да види предварително. След това спортният съдия проверявал наредените състезатели и въз основа на лозинките с еднакви букви, определял двойките състезатели.[10] Начинът, по който ставало тегленето на лозинките, е показан върху серия медальони. Изобразени са трима голи борци /обр. 3-г/. Средният, наведен, бърка с лявата си ръка в урната за да изтегли една лозинка, а останалите двама, които вече са направили това, държат в дигнатите десни ръце по една топка. Върху медальоните е предаден и един дискобол. Това изображение се среща сравнително по-често. Следователно, дисциплината дискомятане, включена в петте вида изпитания и борби, е имала голямо значение в провежданите атлетически състезания. Трите топки, които държи дисколболтът в протегнатата дясна ръка, показват, че той е бил три пъти победител в дисциплината мятане на диск. Главата му е увенчана с лавров венец /обр. 4-а/.

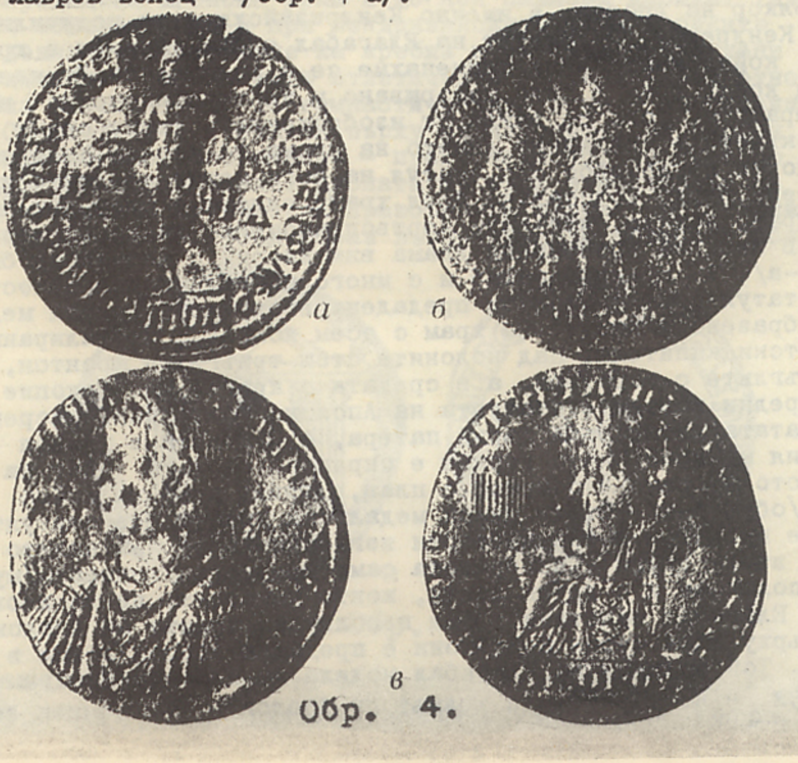

Обр. 4.

При император Елагабал Филипопол получил две почетни титли: метрополия и неокор. Градът бил политически, административен и религиозен център на римската провинция Тракия. Той се изградил като областен град /метрополия/ и бил чествуван като град-майка. През 218 г. отново били уредени игри. Този път организираните тържества били в чест на новия император Елагабал. И него управата на града поласкала като триумфатор над неприятеля. Върху медалионите е представен във военно облекло, стоящ наляво между две легионски знамена. В дясната ръка протегната напред държи кълбо с крилата Виктория, а с лявата се опира на скиптър. Пред него е изобразен разпален жертвеник /обр. 4-б/. Елагабал удостоил града с почетната титла неокор. Последната изисквала учредяването на жреческа колегия, която да упражнява култа на императора в специален храм, където трябвало да бъде поставена и неговата статуя. По този случай били отсечени по инициатива и със средства на градската управа няколко серии медалиони. Върху един е олицетворен гр. Филипопол с крепостна корона с три кули, седящ на трон, наляво. В дясната ръка протегната напред държи модел на неокорския храм /обр. 4-в/. От този тип медалиони са известни няколко броя,[12] но нашия се отличава с една особеност. Вместо както е в познатите досега екземпляри - градската богиня да опира лявата си ръка на жезъл, при нашия случай тя държи рог на изобилието.

Името на Елагабал е тясно свързано с култа на Аполон. Четиринадесетгодишният император Варий Авит Басиан провъзгласил култа към бога на слънцето за официален. Той бил жрец на този бог, поради което получил и прякора Елагабал. През 221 г. той дори извършил свещен брак, като венчал своя бог с великата картагенска богиня Целеста. Градският съвет на Филипопол решил да поласкае и новия император, като ~~на~~ уредените в негова чест тържества даде название, свързано с бога на Слънцето - Аполон, който бил главен бог-покровител на града. Но за да получи благоразположението на императора и да подчертае верноподаническите чувства на тракийското население към него, съветът назовал игрите с тракийския прякор на Аполон, а именно Кендризийски и те получили прозвището Кендрезия.[13] Култът на Елагабал е бил учреден в храма на Аполон, който както вече споменахме се е издигал на Джендемтепе и пред който храм е било извършвано и жертвоприношение в чест на императора. Това се вижда от изображението върху серия медалиони, където е предадено лицето на храма на Аполон Кендризос - осмоколонен периптерос със статуя на бога между средните колони, изобразена върху подставка. Пред храма вдясно е фигурата на Елагабал прав, наляво, извършва жертвоприношение над разпален жертвеник. В ляво са изобразени двама виктимарий с жертвения бик /обр. 5-а/. В по-едър мащаб и с много по-голями подробности, храмът и статуята на Аполон са предадени върху друга серия медалиони. Изобразено е лицето на храм с осем колони с профилирани бази и коринтски капители. Над колоните стои триъгълен фронтон, украсен на ъглите с акротери, а в средата с кръгъл щит и копие. Между двете средни колони е статуята на Аполон, гол, прав, насреща. В протегнатата дясна ръка държи патера, а с лявата е хванал лъка за долния му край, като горния е опрян на горната част на ръката. Лявото му рамо е покрито с плащ, единият край на който виси надолу /обр. 6-а/. Върху някои медалиони храмът без статуята на Аполон е предаден в три четвърти изглед надясно или наляво /обр. 5-б/, а върху други е изобразена само предната /лицевата/ му страна. Разполагаме и с други данни, които показват, че за неокорски храм на Елагабал наистина е бил използуван храмът на Аполон. Така напр. върху една серия медалиони е предаден Аполон с лък в лявата ръка. Той поднася на Елагабал модела на неокорския храм /обр. 5-в/. Тук е изтъкнато, че храмът на Аполон е бил обявен за неокорски и в него е била поставена и статуята на Елагабал. Изобразената между краката на двамата агонска маса със сферична корона

и пет лозинки над нея, подсказват за уредените в чест на императора Кендризийски игри. Известна е серия медалиони с изображение на агонска маса с corona donatica и пет топки отгоре. Под масата е предадена агонска урна и до нея палмова клонка. Тези изображения показват, че и при Кендризийските игри двойките атлети се определяли чрез теглене на жребий и са били провеждани споменатите вече пет главни вида атлетически състезания. И отново на почит бил покровителят на гимнастическите игри и състезания - Херакъл. Образът му е предаден върху медалионите. От особен интерес е едно негово изображение - прав, надясно, подпира се на кривака си, опрян върху скала. Дясната му ръка е поставена на кръста. Под краката е изобразена правоъгълна плоча - подставка на статуята /обр. 6-б/. Този образ възпроизвежда мраморно копие на

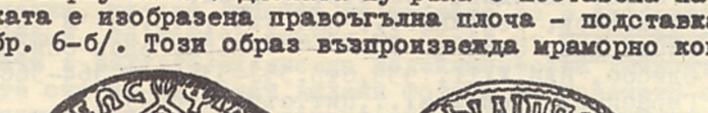

Обр. 6.

Херакъл от Филопопол, което е украсявало главния вход на античния стадион в града, където са ставали тържствените игри. Това

Мраморно копие възпроизвежда един загубен оригинал на скулптора Лизип, който оригинал е бил много популярен в древността.[14]

Изобразените върху една серия медалиони фигури на трима атлети показват, че и при Кендризийските игри, проведени в чест на Елагабал, двойките състезаващи се атлети се определяли чрез теглене на лозинки. Двамата крайни борци държат в дигнатите си десни ръце по един *κλῆρος*, а третият бърка с лявата си ръка в агонската урна, за да извади и той полагащия му се номер /обр. 5-г/. Трите дисциплини - хвърляне на копие, юмручен бой и борба не са засвидетелствувани чрез изображения върху известните досега медалиони. Те са ни познати само от монетите.

Липсват всякакви данни за спортни игри и състезания в града след времето на Елагабал. Но тъй като Филипопол е бил седалище на областното събрание и един от най-значителните градски центрове на провинция Тракия с високо икономическо благосъстояние, той навярно е имал финансовата възможност и през следващите три десетилетия да провежда подобни игри, макар и не с предишния им блясък. Но превземането на града и неговото разрушаване от готите през 251 г., довежда до упадък на икономическия му и културен разцвет.

Бележки

1) Т. Герасимов, Бележки върху Питийските, Александрийските и Кендризийските игри във Филипопол, Сб.Д. Дечев, София,1958, стр.291 и сл.
2) К. Колев, Комплект спортни принадлежности от Филипопол,ГМП, IV,1965, стр.275-278, обр.4.
3) К. Колев, Колективни находки на монети през последните години, ГНАМПЛ, VI,1968,стр.161.
4) Т. Герасимов, цит.съч.,стр.292 и сл.
5) К. Колев, Джендемтепе, изобразено върху антична монета от Филипопол, Музеи и паметници на културата, IX,1969,кн.1,стр. 8,обр.5.
6) Т. Герасимов, Монета на град Филипопол с изображение на един от хълмовете му, ГПНБМ,1937-1939,стр.164 и сл.
7) К. Колев, Монетите като извори за историята на Пловдив, Археологически проучвания за историята на Пловдив и Пловдивския край, Пловдив,1966,стр.75 и сл.
8) Т. Герасимов, Бележки..., цит.съч.,стр.291 и сл.
9) Т. Герасимов, *Corona donatica* върху един списък на ефеби от Одесос, ИАИ,XIII,1939,стр.332-335,обр.364-366.
10) Т. Герасимов, Бележки...,цит.съч.,стр.294.
11) К. Колев /с колектив/, Археологически музей - Пловдив, /албум/, София, 1964, № 82.
12) Н. Мушмов, Античните монети на Пловдив, ГНБПЛ.,1924, № 462, табл.XI.
Т. Герасимов, Бележки...,цит.съч.,стр.298,табл. II-1.
13) К. Колев, Два новопостъпили медалиона в пловдивския музей, Археология, IX,1967,кн.3,стр.43 и сл.
14) Т. Герасимов, Няколко монети и медалиони от Филипопол,ГПНБМ, 1931-34, стр.128 и сл.,обр.66.

МОНЕТИТЕ НА ТУРСКИТЕ СУЛТАНИ

Д-р Стр.Б.Иванов

Поради своето географско разположение нашата страна през своето многовековно съществуване е била кръстопът на икономическите връзки между Европа и Азия и арена на военни действия. Тази обстоятелства я правят една от най-богатите страни в Европа на археологически находки, в това число и на монети.

Наред с монетите на тракийските и македонските царе, на градовете колонии по нашето черноморско крайбрежие, на Римската република и Империя, на Византийската империя на монетите на Второто българско царство, у нас се срещат много често монети и монетни находки на турските султани. Това явление е лесно обяснимо с факта на 5-вековното робство на нашия народ под турците.

У нас мнозина колекционери събират монетите на Второто българско царство, както и съвременните монети на Третото българско царство и тези на Републиката.

Според нас, правилно е в своите колекции да търсят и подреждат и турските монети. Макар и такива, издадени и сечени не от нашите царе, все пак нашият народ си е служел с тях и поради това те имат значение и за нашата нумизматика.

У нас малцина познават и могат да определят турските монети. Този факт е лесно обясним, като се има предвид, че липсват всякакви ръководства, които да подпомагат колекционерите в тяхната дейност, особено за периода преди 1839 г. В съвременните нумизматични справочници са приведени данни за монетите, които отговарят на съвременните изисквания и са отсечени със съвременна модерна моneторезачна техника. Такива са монетите на султан Абдул Меджид /1255-1277 г. по егира - 1839-1861 г. по нашето летоброене/ и следващите го султани Абдул Азиз хан, Мурад V и Абдул Хамид II. За монетите на султаните преди тях липсват достатъчно източници.

Това ни накара да се отзовем на настоятелните искания на ръководството на Софийското нумизматично д-во "Г.С.Раковски" и да напишем една поредица от статии в сп. "Нумизматика" за турските монети, като се опитаме да направим съответно подреждане, класификация и определение на последните, дотолкова, доколкото позволяват нашите познания по този въпрос, без да претендираме, че сме дали изчерпателно описания на всички монети. Но и в този вид по наша преценка, поради липсата на каквато да е литература по въпроса, смятаме, че нашите статии ще бъдат от полза на българските нумизмати в тяхната ежедневна колекционерска дейност. В една от следващите статии ще бъдат дадени фотоси на повечето от тези монети, за които сега нямаме техническа възможност. Всички въпроси, които биха възникнали във връзка с поставените проблеми и биха изяснили някои наши пропуски, ще бъдат от полза за разглеждането на въпроса, за което ние бихме били благодарни.

Като се изхожда от вида на монетите и от техниката на сеченето на последните, монетите на турските султани могат по наша преценка да се разпределят в три периода:

1. Стар период - от Осман до Мехмед IV /699-1058 г./ 1299 - 1648 г. по нашето летоброене/. Този период, който се характеризира със сеченето на малки по обем и тегло и с неправилна форма и големина сребърни и медни монети, имащи различно тегло и стойност при отделните султани. Върху двете страни на монетите има буквени знаци и думи, написани на арабско писмо, изразяващи името на султана, който е секъл дадената монета, мястото и годината на сеченето, както и известни стандартни надписи с религиозно съдържание.

2. Среден период - обхващащ времето от султан Сюлейман II до султан Махмуд II /1099-1255 г. по егира - 1687-1808 г. по нашето летоброене. Последният се характеризира със сеченето на монети с по-голямо разнообразие във формата, големината, тежестта и състава на металите /злато, сребро и мед/, както и във типа /мотивите/ и надписите върху тях. Най често върху лицевата страна на монетата е дадена султанската тугра /султанският печат, съдържащ името на султана и известна стандартна за всички тугри благословия във вид на плетеница/. Туграта може да е дадена самостоятелно или в комбинация с надпис на арабско писмо, изразяващ мястото на сеченето и годината на възцаряването /възкачването на престола/ на султана, секъл дадената монета. Обратната страна на монетата съдържа няколко реда надписи на арабско писмо с едно и също значение при всички султани. Върху други монети на лицевата страна с няколко реда надпис е означено името на султана и неговия баща, както и известна стандартна благословия, еднаква за всички монети от този род при отделните султани, както и годината на сеченето, а отдолу под надписа в отрез е дадена годината на възцаряването на султана. Въпреки подобрената техника на сеченето в сравнение с монетите от първия период, все пак монетите са отсечени доста грубо, с неравен ръб /гурт/, пукнатини от последния, от периферията към центъра на монетното ядро, лоша центровка на печатите и неравномерен релеф на надписите.

3. Нов, модерен период - обхваща времето от султан Абдул Меджид до султан Абдул Хамид II. За нашата нумизматика от значение са монетите само до султан Абдул Хамид II /1255-1293 г. по егира - 1839-1861 г./ Монетите от султан Мехмед V /1327 г./ и Мехмед VI/1336 г./ трябва според нас да се отнасят към раздел "Турция", докато тези преди Абдул Хамид II - към раздел "турски периоди" в българската нумизматика. Последните монети по вид отговарят на съвременните технически начини на изготвянето на монетите и са описани в редица нумизматични справочници, затова на тях няма да се спираме. Предмет на нашето разглеждане ще бъдат монетите от първите два периода.

Макар и за нас да имат значение монетите от Мурад I и Баязид I, все пак, ще дадем някои кратки данни за нумизматиката на османските турци и техните първи султани Осман I и Орхан I, поставили началото на Османската империя.

1.ОСМАН I/син на Ертогрул/ /699-726 г.по егира-1299-1325 г./

След основаване на Османската държава и разширяването й върху цялата територия на Мала Азия, Осман I сече за нуждите на своята държава и на войската си свои монети, по подобие на монетите на селджукските турци. Поради недостатъчното организационно и икономическо укрепване на държавата му, той сече само медни монети. От всичка 36 вида, сечени от него монети са запазени до сега само 8 вида монети, без името на султана, само с надписи. Монетите са сечени в Кара Хисар /Мала Азия/. Имат надписи: "Халеди мюклюхю"(1) запази вечно държавата си /както и "Аллах мелиле" (2). Едновременно със сечените от него медни монети са функционирали и сребърните монети на селджукските турци, наречени дирхеми, сечени в Стария геран в Халдея и Вавилония.

2.ОРХАН I/син на Осман I/ /721-761 по егира-1326-1358 г./

Орхан I забранява функционирането на дирхемите на селджукските турци и сече свои сребърни и медни монети, мястото на сечене на които не се знае.Надписите върху монетите са написани на писмото кюфи. Секъл е 3 вида монети: сребърни акчета,двойни/чифте акчесъ/ сребърни акчета, както и медни пари бакър парасъ./Думата "акче" е от монголски произход и означава "бяла пара"/.На лицевата страна на монетите има надпис "Орхан, халеди мюклюхю",3) а на обратната страна надпис "Лляиллахи Мухамедун ресуллах(Няма друг Бог освен великия Мохамед) (4) и имената на четирите арабски халифи-горе Али, долу Юмер, в ляво Осман и в дясно Абу Бекир (2). Секъл е също така по подобие на дирхемите на селджукските турци сребърни монетй наречени "акчесъ Османие" с надписи на писмото кюфи: "Келемей тевхид" (5) славата Божия и "халеди аллахи мюклюхю"(6) Бог /алах/ да запази държавата. Върху монетите няма означена датата на сеченето на монетите.

Османските монети се мерят с мярката мискал. Един мискал е равен на 1 1/2 драма, равно на 24 крата, равно на 4.618 грама. Един крат тежи 0.19 грама. Едно акче се равнява на 5 крата и 3 бодки и тежи 1.15 гр.

3. МУРАД I /син на Орхан I/ /761-792 г.=1358-1398 г./

Познаваме Мурад I от историята, чиято дейност е свързана с непрекъснати войни с цар Иван Шишман. В резултат на неуспешни военни действия с Мурад I, Иван Шишман е бил принуден да даде сестра си Мария-Десислава за жена на Мурад I. Предмет на тази женитба е съдържанието на народната песен "Цар Мурад Мари думаше".

Мурад I е секъл 3 вида монети: 1. Сребърни монети /гюмюш пара/ сечени в Едрине /Одрин/ и Бруса. На лицевата страна на монетата има надпис "Мурад бен Орхан, халеди мюлкюхю",(7) а на обратната страна същият надпис, както при сребърните монети на Орхан I /2/. 2. Сребърни акчета /гюмюш акчесъ/ с надписи на писмото кюфи. Имат диаметър 17 мм, тежат 5 1/3 крата/ около 1 грам със същите надписи, както на Орхан I /4/ - "Мурад бен Орхан, халеди мюлкюхю", а на обратната страна същите надписи както при/4/ на Орхан. Той дава на тези монети името "сребърна пара". Последните са се разменяли срещу 3 акчета. 40 пара правят 1 грош/гюмюш груш/. 3. Медни монети-мангъри с кръгла форма и с надпис на лицевата страна "Мурад" (8) а на обратната страна "Султан юл береин, вехакан юл бахреин, Халеди мюлкюхю" (9), което означава"Султан владетел на две морета, победител на две суши. /Алах/ да запази държавата му".

4. БАЯЗИД I Иадзме /син на Мурад I/ /792-805 г.=1388-1402 г./

Баязид туря окончателно край на Второто българско царство.В 1393 година пада Търновското царство на Иван Шишман, а в 1396 г. - Видинското царство на Иван Срацимир.

Секъл е сребърни акчета с надпис на лицевата страна "Баязид, 792 /година/ (10), а на обратната страна "халеди мюлкюхю /1/.Секъл е монети в Бруса.

Победен от Тамерлан /Тимур/, Баязид бил затворен от него в една клетка и оставен на тълпата да се гаври с него, която го замеряла с камъни и други предмети, докато умрял по този позорен начин. За него се е грижел един от неговите синове-Муса, който бил допуснат от Тимур до клетката. Приживе неговите 4 синове/Сюлейман, Мохамед, Мустафа и Муса/ управлявали отделни части на неговата империя. След неговата смърт в 805 г. между синовете му настъпват размирици и крамоли кой да управлява царството. Този период от 805 до 816 г. е известен в историята като "Междуцарствие". Сюлейман Челеби-неговият син, управлявал от 805-816 г. по егира/1403-1412 г./.Върху монетите му има титлата "шохзаде емир" Шахзаде емирът Мустафа /Иса/ Челеби управлява по същото време. Третият син шахзаде емирът Муса Челеби /815-824 г. по егира/1412 1421 г./ е известен в нашата история като закрилник на бедните българи и турци от посегателствата и грабежите на неговият брат Мохамед I /четвъртият син на Баязид/. За него се пее народна песен "Муса Кеседжия".

5. МОХАМЕД I/син на Баязид I/ /816-824-1412-1421 г./

е четвъртият син на Баязид I, известен като Шахзаде емир Мохамед I Челеби. За него се смята, че е петият турски султан. Сече монети в Едрине /Одрин/, Серес, Бруса и Аязлък/.

6. МУРАД II /син на Мохамед I/ /824-855 г. 1422-1451 г./

Сече монети в Серес, Аязлък, Навар, Ангора, Амасия, Едрине /Одрин/ и Бруса.

7. Султан МОХАМЕД II /Фатих/ син на Мурад II/ /855-886 г. 1451-1482 г./

Секъл е монети в Едрине, Искюп /Скопие/, Бруса, Аязлък, Амасия, Костантиние /Костантинопол/. Върху монетите от 855 г.се среща надпис, "Мелих аазан" - Великият монарх,(11) а също така надпис (9) и "Даръбюл наазар, сахибюл аазъ ве ел нъсъре фил бер вел бахъръ" (12) - Щастливият моноторезач е високославният и победител господар на сушата и морето. За първи път върху монетите при Мохамед II в надписа личи титлата "султан ес султан" (13).

8. Султан БАЯЗИД II /син на Мохамед II/ /886-918 г.1482-1512

Секъл монети в Едрине, Искюп, Серес, Бруса, Ангора, Амасия и Кония /в Мала Азия/. Монетите имат същите надписи, както при неговия баща. За пръв път тук към надписа се поставя титлата "султан бен султан" (14) - султан,син на султана. Върху монетите от Сребро и Искюп има надпис "Баязид, бен Мохамед" (15). На обратната страна "Аззу нъсъре, дурибе фи Искюп, 886" (16) Надписите от двете страни разделени с черта.

9. Султан СЕЛИМ I, ЯВУЗ /Грозни/ /918-926 г. 1512-1521 г./

Син на Баязид II. Сякъл е сребърни и медни монети. През неговото царуване се е разменяло златото срещу сребро в съотношение 1:13. Сечените акчета тежат по 1.16 гр. 4 акчета са равни на 1 драм /4.618 грама/ 1 драм е равен на 16 крата, а 1 крат е равен на 0,29 грама. По негово време една златна монета /алтън дука/ се разменяла за 53-54 акчета,1 жълтица за 58-60 акчета. Последната е тежала 1 драм и 1 крат 4,9 грама, и се е разменяла за 13 драма /60 грама/ сребро. Медните монети имали надпис (11). Този надпис се среща върху монети до 1171 г. по егира.

10. Султан СЮЛЕЙМАН I /926-974 г.-1521-1568 г./ син на Селим I

Секъл е сребърни монети, наречени дирхеми в Костантиние,Едрине, Кратово, Серес, Искюп, Новар, Сидери Каиси /до Солун/ и Кочани. Един дирхем е тежал 1 драм - т.е. 4,61 гр.сребро и е бил равен на 5 акчета. Едно акче е тежало 0,95 гр. Една жълтица се е разменяла за 12 дирхема или за 60 акчета. Секъл е също така медни монети в Бруса и Амасия/Мала Азия/, в Арабия/Реха,Хамед,Драмша, Дамаск, Шале, Триполи/ и в Африка (Мъсър-Кайро/, Джейзар) и др. При монетите сечени в 926 г. се срещат надписи "Султан Сюлейман ел кауни"(17) или "Султан юлбер вел бахърт (18), или "Султан ел адил, вел кямил ебул латеф - (19) Справедливият усъвършенстван султан, баща на благодеяния или само "Султан ел адил" -Справедливият султан (20). При други монети се среща надпис "Султан юл береин вел бахреин хадимюл хермейн ешерифеин" (21) - Султан владетел на две морета, победител на две суши, духовният служител на два свещени града /б.м. на Мека и Медина/.

11. Султан СЕЛИМ II/син на Сюлейман I/ /974-982г.-1568-1574г./

Секъл монети в Румелия /Костантиние, Едрине, Серес, Сидери, Каиси, Кратово, Искюп, Новар/Нов град/, Сребърница, Белград/, в Мала Азия/Сакъз, Амасия и Хандже/Гандже/, в Арабия/Хамед, Халеб, Дамаск и Багдат/ и Африка /Мъсър, Триполи/Трабулис/ и Джейзар/. Монетите носят надпис (21) или (11), или "Ес султан фил бер вел бахъръ" (22) - Султан владетел на морето и сушата.

12. Султан МУРАД III/син на Селим II/ /982-1003г.-1574-1593г./

Секъл е монети в Арабия /Хамед, Халеб, Багдат и Дамаск/,в Африка /Мъсър, Триполи и Джейзар/. Върху монетите му има титлата "Шах". Срещат се следните надписи върху монетите му "Султан юл береин, вехакан юл бахреин, султан бен султан" (23) - същият превод както при (9) само че с прибавката "султан, син на султана". Срещат се монети с надпис,(11) както и монети с надпис:"Аззу нъсъре" (24) - Славна победа. Цената на златните монети през времето на Мурад III е била: От 1574-1580 г. 1 жълтица се е разменяла за 60 акчета, От 1580-88 г. - за 70 акчета, а от 1588-94 г. за 120 акчета. 1 драм е равен на 5 акчета и тежи 4.8 гр. 1 акче тежи 0.94 грама.

13. Султан МОХАМЕД III/син на Мурад III /1003-1012г.-1593-1603/г.

Секъл е монети в Костантиние, Сидери Кайси, Едрине, Кратово, Фенер /Ени Шахия/, Лариса, Сакъз, Бруса, Охрид, Мъсър, Багдат,Тунис, Джейзар. При него намалява тежестта на сребърните монети. Едно акче тежи 1 1/2 - 3 крата/0.60 г./, 8 акчета са равни на 1 драм /4,8 гр./. Една жълтица /ялдъз алтън/ се е разменяла за 176-180 акчета а по-късно за 220 акчета. Монетите имат надписи,подобни на тези върху монетите на неговия баща.

14. Султан АХМЕД I/син на Мохамед II/ /1012-1026г.-1603-1616г.

Секъл е монети в Костантиние, Едрине, Новар, Белград; Токад, Трапезунд, Еразъм, Хандже /Анадола/, Мъсър, Тунис и Джейзар /Африка/. Сечените от него сребърни монети имат четириъгълна форма и се наричат "Мураба ел шакил". Върху монетите му се среща надпис: "Я кази юл хаждат ве я кяфи юл мухимат" (25) Боже, който решаваш съдбата на хората и даряваш на хората всичко необходимо за съществуването на човешкия род.

15. Султан МУСТАФА I/син на Ахмед I//1026-1027г.-1616-1617 г./

Секъл монети в Костантиние и Едрине. Надписите върху последните са подобни на тези върху монетите на Баязид II.

16. Султан ОСМАН II/син на Ахмед I/1027-1031г.-1617-1621 г./

Секъл е монети в Костантиние, Сердика, Багдат, Дамаск,Едрине

Мъсър, Триполи, Фенер, Кипровец, Бруса, Халеб и др.Сечените сребърни монети са от 10 акчета и се наричат "гюмюш онлук османие" /десетачета/, тежат по 1 драм /4.8 гр./ Надписите върху монетите са от (22) тип.

17. Султан МУРАД II/син на Ахмед I//1031-1049г.-1622-1639 г./

Секъл е монети в Костантиние, Хамед, Хандже, Мъсър, Джейзар, Сребърните монети се наричали "гюмюш пара" - сребърни ппари. От Мурад II започнали да пресметат в пари и грошове. Една сребърна пара е равна на 4 акчета. Една жълтица се е разменяла за 150 акчета, по-късно за 160 и накрая за 250 акчета

18. Султан ИБРАХИМ хан/син на Ахмед I/ /1049-1058г.-1639-1648г./

Секъл е монети в Костантиние, Хамед, Дамаск, Багдат, Мъсър, Триполи. Неговите сребърни монети също са от 10 акчета, тежки по 15 1/2 крата /около 4.8 гр./ и монети по 5 акчета /около 2.4гр./ Върху тях се срещат надписи: "Сахибюл береин вел бахреин" - Великият владетел на двете морета и двете суши както и "Халеди мюл кюхю ве султанатюхю (27) - Боже пази царството и империаията си. През неговото царуване 1 жълтица се е разменяла за 160 акчета, един чуждестранен грош - за 80 акчета, а 1 еседи арслан грош/сребърен грош с лъв/ - за 60 акчета. За първи път върху монетите на Ибрахим се срещат тугри с надпис "Музафер дайма" (28).

19. МОХАМЕД IV АВДЖИ/ син на Ибрахим//1058-1099г.-1648-1687г./

Секъл монети в Костантиние, Багдат, Дамаск, Халеб, Триполи, Гарб, Тунис и Джейзар. Сребърните монети на Мохамед 4 имат стойност 1/8 от гроша и са равни на 5 пара и се наричат тимен.

С Мохамед 4 завършва първият период в турската нумизматика, който се характеризира с примитивен начин на изработване на монетите /ръчно сечене/, предимно малки монети с неправилна форма и различна тяжест на монетите при отделните султани, липса на стандарт при сеченето.

Въпроси и отговори

КАКВО ЗНАЕМ ЗА МОНЕТИТЕ НА ДЪРЖАВАТА КУШАН В ИНДИЯ

Проф. Тодор Герасимов

Кушанското царство е създадено в първата половина на I век преди н.ера в земите на Согдиана и Бактрия и горното течение на р. Инд. Тази държава е граничила с царството на Партите. При Вима Кадфиз II /45-78 г. от н.е./ Индия била покорена и включена в пределите на кушанското царство. Най-голям разцвет Кушан достигнал през време на управлението на цар Канишка /към 120-150 г./. В края на IV в. от н.е. Кушанската държава е унищожена от ударите на племето, известно в писмените извори под общото название бели хуни или ефталити. Кушанските владетели са ковали златни монети. На лицето им винаги е представен царят, а на опакото - индийското божество Шива или божества, заети от гръцкия пантеон. В следващите редове ще дадем описанието на златни монети на Канишка и на Васудева II /към 220 г. от н.ера/, за да запознаем читателите на "Нумизматика" с особеностите на кушанските монети.

Канишка /120-150 г./. Златен статер /обр.1/

Лице: þAONqPY KaNhþKIKOþAN /Канишка кушанецът, цар на царете/. Царят прав насреща, с брада и шлем с диадема, чиито краища падат отзад. Облечен е в дреха с дълги тесни ръкави, препасан с ремък, на който виси меч. Върху дрехата се вижда мантия, падаща по рамената му. Обут е в панталон, наподобяващ шалвари. С лявата ръка се опира на дълъг жезъл, а в дясната ръка държи бивен зъб на слон над един кръгъл жертвеник.

Опако: ohþo /Шива/. Бог Шива в дълга до под колената дреха, прав наляво. Около главата му се вижда нимб. В четирите си ръце държи съответно една ваза, тризъбец, тамбур и един козел за рогата. В полето в ляво е даден знакът на Вима, наподобяващ четирисвещник, върху кръгла подставка. Тегло 7.87 гр. Надписът е на кушанско наречие. Той е написан с букви, създадени въз основа на древно-индийското слогово писмо - брахми. Тези букви, както се вижда от приложената снимка донякъде наподобяват гръцките букви.

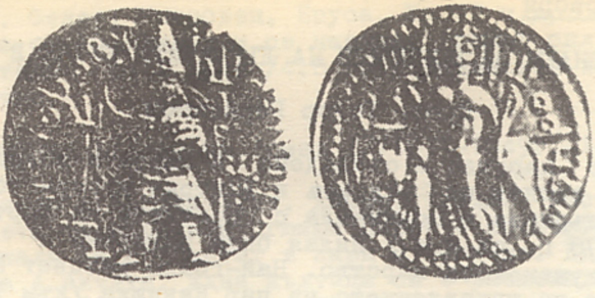

В други емисии златни статери на Канишка върху опакото им е представено божество, индентифицирано с гръцките Афродита, /обр. 2/, Зевс /обр.3/ и пр. В полето пред божеството винаги е поместен знакът на Вима. В него ппонякога долната част е видоизменена и наподобява скачени различни букви.

Васудева II /към 220 г. от н.ера/.

Лице: þκονοþοβqιριдоVоqо /Вазодео Кушанецът, цар на царете/. Васудева прав на ляво. На главата има островърх шлем с клапа, покриващ врата и ушите /обр.6,1/. Облечен е в дреха, препасана с ремък, на който отляво виси меч. Върху дрехата - люспеста ризница. Обут е в шалвари. С лявата ръка се опира на жезъл,завършващ с тризъбец,а в дясната държи тризъбеца на бог Шива над жертвеник. В полето зад фигурата на царя се вижда знакът на Вима.

Опако: οhþο /Сива/. Бог Сива полугол, прав насреща.В лявата ръка държи тризъбецът, негов атрибут, а в дясната - диадема. Зад него е свещенното му животно бик. Горе в ляво знакът на Вима. /обр.5/

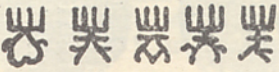

Статер.тегло 8 гр. обр.4.

В други екземпляри бог Шива е представен с три лица и четири ръце, както го виждаме в паметниците на индийското изобразително изкуство.

От описанието и образите на кушански монети, се вижда,че надписите са написани не на развален гръцки език, а на кушанско наречие с индийски шрифт. Също тъй и покривалото на главата на царя не наподобява кожен калпак, а е метелически шлем с плочка,защищаваща тила на владетеля /обр.6/. Дрехата не е кожух. В едни монети върху нея е наметната мантия /срв.обр.1/, а в други е надената металическа ризница. Гащите са широки и няма никакви навуща. /срв. писаното в сп. "Наша Родина", XVI, 1969 г. № 9, стр. 15-16/.

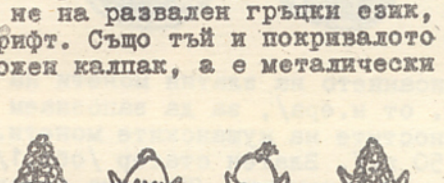

Ето защо би било фантастично недоразумение тези кушано-индийски монети да се използуват като какъв да е извор за най-ранната история на българите.

ЗАКОНЪТ ЗА ПАМЕТНИЦИТЕ НА КУЛТУРАТА И МУЗЕИТЕ И ЧАСТНИТЕ НУМИЗМАТИЧНИ СБИРКИ

Никола Гайдаров

Със закона за паметниците на културата и музеите, публикуван в брой 29 на "Държавен вестник" от 11 април 1969 г. се поставиха основите на създаване на цялостен правен режим в тази материя, която преди това бе предмет на уреждане от множество нормативни актове. Според дефиницията на закона /чл.3/, "паметниците на културата представляват произведения на човешката дейност, които документират материалната и духовна история и имат научно, художествено и историческо значение или са свързани с историческите и революционни борби и събития, с живота и дейността на видни обществени, културни и научни дейци".

Всички паметници на културата, движими и недвижими и независимо от това, в чие притежание се намират /държавно, обществено или частно/, се поставят под закрилата на държавата. Основната цел на закона е - като гарантира обществената и частна собственост върху паметниците на културата, да учреди надзор и ръководство върху тях и да ги направи общонародно достояние, в смисъл - да се създаде за възможност за тяхното издирване, изучаване, използуване, опазване, и популяризиране. Защото, паметниците на културата в най-широк смисъл на понятието представляват културното наследство от национален или световен мащаб, материализирано върху недвижими и движими вещи - селища, квартали, улици сгради, крепости, ценни ръкописи,редки книги, оръжия, накити, монети и пр.

Законът за паметниците на културата и музеите поставя множество проблеми, въпроси и мероприятия, които тепърва предстоят за пподробно уреждане и регламентиране с правилници и наредби. Тук поставяме за изясняване само въпроса за правния режим,който този законодателен акт установява по отношение на частните нумизматични сбирки и колекции. Въпросът представлява особен интерес за колекционерите на монети.

В широкия обсег на понятието "паметници на културата", без съмнение се включват и монетите, като "произведение на човешката дейност", служило като платежно средство през различните исторически епохи. В чл.3 буква "в" на закона, между примерно посочените категории паметници на културата,са включени и монетите, които имат важно документиращо значение за най-отдалечени антични времена. Естествено, по смисъла на закона, не са паметници на културата "съвременните" монети, излезли от обращение, независимо от тяхната " пазарна стойност", от степента на търсенето им, от факта на включването им в сбирки и колекции.Паметници на културата са преди всичко античните монети в тесен смисъл на думата, сечени в Гърция и другаде от VI преди н.е., до II век след н.е. Към тях се включват и монетите на тракийските и македонските царе, на диодохите на Александър III и пр. Паметници на културата представляват и античните монети в по-широк смисъл на думата, към които спадат всички римски монети - ауреуси, денари и бронзови, както и монетите, сечени в провинциите на Римската република и империя,или другаде. Средновековните монети също се включват в числото на паметниците на културата. Тяхното появяване за нумизматиката започва от най-рано сечените монети напр. на Византийската империя, каквито са монетите на император Анастасий /491-518 г./[1] Към средновековните монети се включват монетите на българските царе, на сръбските царе, на Венецианската република и др., сечени до XVI в.

---

[1] Понятието "Средновековна нумизматика" не се покрива и не съвпада с началото на историческата епоха на Средновековието, което започва от края на VII и началото на VIII век.

Изобщо, паметници на културата представляват само монетите, които съставляват предмет на изучаване на нумизматиката, като помощна наука на историята, като дял от археологията. Това е решаващият белег, който определя обсега на понятието "паметник на културата" по отношение на монетите, а не колекционерския интерес към тях.

Изброените категории монети /предмет на науката "нумизматика" са паметници на културата, независимо от степента на тяхната редкост, от количествената наличност на отделните видове, пазарната им и колекционерска стойност. От друга страна, притежават поменатото качество без да е нужно, по смисъла на закона, обявяването на отделните видове монети за паметници на културата / представляващи винаги индивидуално определена и неповторима вещ/, законът ясно е възприел принципа на предварителното им обявяване за паметници от компетентните органи, относно недвижимостите съществува неяснота: - представляват ли напр. всички движимости паметници на културата с факта на съществуването им и щом като отговарят на условията на чл.3, или е нужно обявяването им за такива? В буква "г" на цитирания текст, само относно някои категории движими вещи /оръдия на труда, съдове, ръкописи и художествени произведения/, придобиването на въпросното качество е свързано с факта на включването им във фондовете на музеите. Изглежда, в мисълта на закона е - всички други движимости от рода на първата алинея на текста да се смятат за паметници на културата с факта на съществуването си. Това тълкуване се подкрепя от обстоятелството, че чл.12 от закона предписва задължително деклариране и регистрация на притежаваните колекции или отделни паметници на културата от движимо естество от учрежденията, предприятията и организациите в едногодишен срок от влизане в сила на закона, без да се предвижда изобщо предварителното им обявяване и признава не за такива.

След тези предварителни пояснения, нека сега да видим какъв е установения правен режим относно нумизматичните сбирки и колекции, или отделни монети, притежавани от частни лица - граждани, след влизане в сила на Закона за паметниците на културата и музеите.

Трябва предварително да се отбележи, че законът е възприел правилно отношение към частните сбирки и колекции от паметници на културата и в известен смисъл те се явяват привилегировани.

На първо място, законът изрично осветява и потвърждава едно съществуващо право на гражданите по Конституцията на НР България правото на всеки да притежава движими вещи, сиреч правото на частна собственост върху сбирки и колекции или отделни предмети, представляващи паметници на културата. В чл.11 ал.II на закона е казано: "Граждани могат да създават сбирки от паметници на културата, които не са включени във фондовете на музеите." Потвърждаването от закона на съществуващото преди него правно и фактическо положение, съставлява важна придобивка за колекционерите, защото по този начин те получават закрилата на държавата, която гарантира, покровителствува и с това поощрява частното притежание в тази насока. Както ще видим, обявяването на частните сбирки от движими паметници на културата за "общонародно достояние", съгласно чл.2, не означава възможност за отчуждаване и включване на тези сбирки във фондовете на музеите, а единствено - популяризирането им, изучаването им и т.н. Това, в крайна сметка е от интерес за колекционерите.

Предвиденото ограничение в чл.11, че в частните сбирки не могат да се включват паметници, включени във фондовете на музеите, в същност е излишно и не съставлява никакво ограничение. Защото това са предметите, инвентаризирани като собственост на музеите,

~~като~~ държавни или обществени културно-просветни институти. От само себе си се разбира, че такива предмети не могат да се придобиват от частните колекционери. Законът забранява замяната и прехвърлянето им изобщо от музеите върху частни-физически лица във всякаква форма.

Най-важната придобивка за частните сбирки и колекции и специално за нумизматическите колекции /които са особено много/, това е освобождаването им от задължително деклариране и регистрация. Докато в чл.12, задължава всички юридически лица /учреждения, предприятия и организации/ в едногодишен срок от влизане в сила на закона да декларират и регистрират притежаваните от тях колекции или отделни паметници на културата пред съответните музеи, гражданите, физическите лица са освободени от това задължение. Това освобождаване не е изрично, но то е съвсем ясно от факта, че в чл.12 задължението е поставено само за юридическите лица.

Правилно и целесъобразно, законодателят освобождава частните колекции от деклариране и регистриране. Както се спомена, обсегът на понятието "паметници на културата" е твърде широк и всеобхватен. Това е особено вярно за движимите паметници на културата и по-специално - за монетите, имащи нумизматична стойност и значение. Всяка антична или средновековна монета, дори и най-често срещаната и най-евтината, представлява отделен паметник на културата, по смисъла на закона. Частните сбирки и колекции от монети са извънредно много и са неуловими, а притежателите на отделни и единични антични монети са хиляди. Декларирането им е невъзможно, а една задължителна регистрация на практика не може да бъде изобщо проведена. От друга страна, регистрацията не само няма да може да се приложи, но подобна мярка би дала и твърде пакостни последици за развитието на музейното дело и за постигане целта на закона - паметниците на културата да станат общонародно достояние, да се издирват, изучават, опазват и използуват. Задължението за деклариране и регистрация би внесло смут между колекционерите и въобще притежателите на монети, които и без това не проявяват никаква склонност да изявяват и правят публично достояние своите сбирки чрез изложби и др. пътища. Напротив - чрез гарантирането от закона на правото на частно притежание в тази област, чрез привилегиите, ще се изкорени вродения страх и стремеж от укриване. А с помощта и чрез правилното изпълнение на културно-просветните задачи на нумизматичните дружества в страната, у притежателите на нумизматични колекции ще се премахне страха от публичното им излагане, ще се развие гражданско съзнание и желание за доброволно сътрудничество с музеите.

Законът не съдържа забрана на замяната, покупко-продажбите и прехвърлянето на движими паметници на културата, респ. на монетите, когато те стават между граждани. А щом като липсва такава забрана, следва да се приеме, че тези сделки са позволени, което впрочем е едно заварено правно положение.

Не може да се поддържа, че такава забрана се съдържа в текста на чл.27, който не допуща закупуването и продажбата на движими паметници на културата "между граждани, кооперации, обществени организации и ведомства, освен със знанието на музея, където те са регистрирани". Явно е, че тук става дума за забрана на сделки от този род между граждани от една страна и юридически лица - от друга. С оглед на това и наказателната санкция /глоба до 500 лв./ се отнася до случаите, когато се нарушава чл.27; напр., гражданин купува без знанието на музея, където са зарегистрирани монети от обществени организации. Това тълкуване се налага по очевидност; щом чл.27 говори за сделки на паметници на културата, регистрирани в съответния музей, значи, че предмет на тези сделки са само регистрираните паметници. А такива са паметниците на обществените организации, тъй като притежаваните такива от гражданите не подлежат на регистрация.

Във връзка обаче със сделките между граждани, имащи за предмет монети, трябва да се имат пред вид ограниченията, които са установени със закона за сделките с валутни ценности и за валутния контрол /"Държавен вестник" брой 51 от 1.VII.1966 г./ и специалната Наредба за добиване и преработване на злато, сребро и платина и сделки с тези метали и скъпоценни камъни, издадена въз основа на чл.31 от закона /"Държавен вестник" брой 59 от 29.VII 1966 г./. С тези нормативни актове, всички предмети от злато, сребро и платина са поставени под контрола на държавата и по начало сделките с тях са забранени. Член 25 от наредбата изрично забранява всякакви сделки между частни, физически лица, когато те имат за предмет вещи от злато и платина. Следователно, златните монети, каквито и да са те - съвременни или антични не могат да се прехвърлят, да се купуват, продават или заменяват между частни лица. Те могат да се прехвърлят само чрез "обичайните дарения"/ до 37 грама злато /между роднини/ съпрузи, родственици по права линия и по съребърна линия до III степен, а по сватовство до II степен включително.

Не подлежи на съмнение, че ограниченията на закона и наредбата, за които става дума, са в сила и действие и днес. Златните монети, дори и когато се купуват или прехвърлят за нумизматически цели или за попълване на сбирки и колекции, не могат да бъдат предмет на сделки между частни лица. Неправилно, в разрез със закона и съвсем логическо е противното тълкувание. Не може да се поддържа, че забраната на специалния закон относно сделките с златни предмети и монети между частни лица се явява отменена от чл.11 ал.II от закона за паметниците на културата и музеите, според който "граждани могат да създават сбирки от паметници на културата, които не са включени във фондовете на музеите. "Преди всичко законът за валутните ценности и за валутния контрол е съвсем специален закон, който изрично запрещава сделките между частни лица с предмети или монети от злато, като свързва с наказателна санкция нарушението на тази запрета. За да се отмени тази императивна запрета, за да се отмени и наказателния състав, свързан с нарушението й, по всички правила за тълкуванието на законите се изисква изричен отменителен закон, или поне законен текст, който изрично да разреши сделките между частни лица със златни монети, купувани за колекции. Само в последния случай бихме се намерили пред колизия на текстове от два специални закони, за да важи по-новия от тези закони. А не може да има и съмнение, че законът за валутните ценности има в случая приоритет, защото има специален предмет на уреждане - сделките с валутни ценности - злато, сребро, платина и пр. Нещо повече - казаният закон има пред вид специално и златните монети "с историческа, археологическа и нумизматическа стойност". А член 19 на наредбата, като допуща в някои случаи сделките с монети и предмети от този вид и между частни лица, изрично изключва златните монети.[1]

Независимо от горното, абсурдно е да се поддържа, че чл.11 ал.II от закона за паметниците на културата отменява забраната на закона за валутните ценности, като се има пред вид казаното по-горе за смисъла и целта на това законоположение. Чл.11 ал.II не създава правото на гражданите да правят нумизматични колекции Това право съществуваше и преди закона по силата на основните закони у нас и ако то е намерило специален израз и потвърждение и в чл. 11 ал.II, това е направено, за да изключи съмнението, което би се създало от текстовете на гл.III от закона; там музеите изрично са обявени, като "културно-просветни институти, в които се пазят движимите паметници на културата. "Естествено е, когато се урежда материята относно издирване, опазване и пр. на движимите паметници на културата, да се упомене - в чии ръце /публично-правни, обществени или частни/ могат да се намират и от кого могат да се притежават движимите паметници на културата.

---

[1] Виж по тези въпроси публикуваните статии в "Просветна информация "№№ 1,2,3 и 8-9 - "Законодателни разпореждания, свързани с колекционирането на монети и медали от благородни метали", издавана от Соф. нумизматично дружество.

Разбира се, друг е въпросът за наложителната нужда и у нас, както това е вече направено в други социалистически страни,от уреждане в положителен смисъл и при известни гаранции и контрол, възможността на гражданите да купуват и придобиват златни монети за своите сбирки.

Не само този въпрос, но и много други, засягащи нумизматиката чакат своето разрешение и законодателно регламентиране.За това е вече дадена благоприятна насока с новия закон за паметниците на културата и музеите.

НОВАТА ЕМИСИЯ БЪЛГАРСКИ ВЪЗПОМЕНАТЕЛНИ МОНЕТИ

Начо Николов

Колекционирането на монети не е ново или модно явление в бита на човека. Началото си носи, предполага се, още с появата на монетите като платежно и разменно средство. Колекционирането на антични, средновековни, ренесансови и особено на модерни монети обхваща все по-голям кръг от любители-нумизмати, както в другите страни, така и у нас. През последните две десетилетия твърде голям размах получи колекционирането на модерни възпоменателни монети. До голяма степен за това помогна политиката на монетното дело в редица социалистически, капиталистически и развиващи се страни. За ознаменуване на исторически събития, национални герои и видни личности от областта на науката, изкуството и обществено политическия живот се секат монети със съответна тематика от благородни и неблагородни метали.Съветският съюз, Полската народна република, Чехословашката социалистическа република, ГДР,Унгарската народна република, САЩ, Англия, Франция, Италия, ГФР,Хайти, Филипините, Сомалия и много други държави издадоха по няколко емисии юбилейни монети от златна, сребърна и медно-никелова сплав.

За отбелязване на скъпи за българския народ годишнини на събития от историческо и политическо значение, на български политически дейци и хора на изкуството и културата, нашата страна по инициативата на Българската народна банка, с ценната помощ на научни работници, известни нумизмати и други обществени среди,също взе курс за периодично издаване на възпоменателни монети. Насечени бяха златни и сребърни монети с лика на вожда на българския народ Георги Димитров по случай 80 години от рождението му, златни и сребърни монети с образите на братята Кирил и Методий по случай 1100 години от създаването на славянската писменост, медно-никелови с образа на просветителя на българския народ Климент Охридски по случай 1050 години от неговата смърт. И трите емисии юбилейни монети намериха добър прием, както на международния пазар, така и сред нашето население. Интерес към българските възпоменателни монети има и той тепърва ще расте.

За ознаменуване светлата годишнина на нашия народ - 25 години от социалистическата революция у нас, от 1 септември м.г.Българската народна банка пусна в обращение медно-никелови монети от 1 и 2 лева с подходяща за случая тематика.

Постъпки за издаването на такава емисия монети бяха направени в края на м. октомври 1968 г. и на 19 ноември същата година.

Министерският съвет с решение № 460 възложи на Министерството на финансите и на Българската народна банка да насекат 4 000 000 къса едноЛевови и 2 000 000 къса двулевови монети от мелхиор/медно-никелова сплав/.

Художественото оформление на монетите бе предоставено на скулпторите Валентин Старчев и Крум Дамянов, автори и на твърде оригиналната монета с образа на Климент Охридски. В изображенията върху монетите трябваше да намери място епичната борба на българския народ срещу фашизма и капитализма и решаващата помощ на Съветската армия за извоюване победата на 9.IX.1944 г. В условията, които бяха дадени на авторите на моделите се подсказваше, че на едноЛевовата монета да бъдат изобразени фигурите на партизанин и партизанка, а на двулевовата монета - паметника на съветския воин в гр. Пловдив /Альоша/. По първата тематика скулпторите се насочиха към фигурите от паметника на братската могила в Парка на свободата, а по втората тематика възприеха предложението на банката.

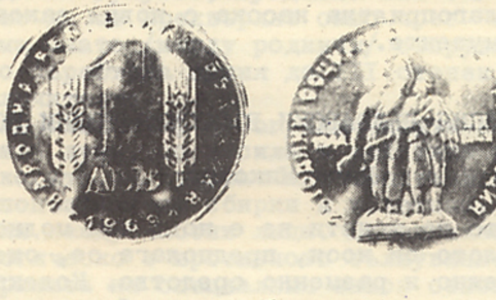

При изработването на моделите художниците срещнаха големи трудности при възпроизвеждане образа на съветския воин от паметника в Пловдив, тъй като от същия липсва снимка в анфас. Всички снимки на този паметник са в профил поради това, че мястото, върху което е построен паметника не позволява да направи друга поза, която вероятно щеше да бъде по-подходяща за този случай.

Изработените модели от скулпторите В.Старчев и Кр.Дамянов бяха приети с някои бележки от страна на инвеститорите и то главно по отношение фигурата в двулевовата монета, разположението на надписите в двете монети и др. По искане на банката от двете страни на цифрите, определяща номиналната стойност на монетите бяха поставени житни класове - за връзка с една традиция в нашето монетосечене и с оглед да се отговори на едно задължение към ФАО /международна организация към ООН за прехрана на населението/, член на която е и нашата страна.

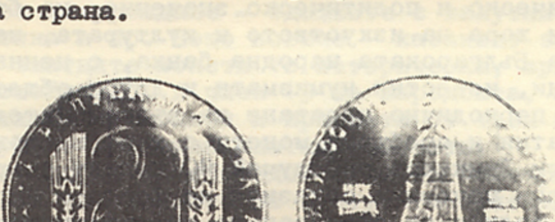

Изработването на матриците и самото отсичане на монетите се извърши от Монетния двор при Министерството на финансите, който макар и с недългогодишна практика и опит в това отношение, си извоюва име на социалистическо предприятие, което може да се справи и с най-трудни задачи в областта на монетосеченето.

В един момент, когато всеки отрасъл на народното стопанство, всяко предприятие отчиташе своите трудови успехи, когато целият български народ с повишено настроение и законна гордост се готвеше да празнува най-големия, най-славния юбилей от своята история, пускането в обращение на новите възпоменателни монети допринесе за повишаване тържествеността на празничната обстановка. Интересът към новите монети бе необичайно голям. Нетърпението, което бе обзело голяма част от населението и особено колекционерите-нумизмати, които месеци наред го проявяваха по телефона и по банковите гишета, на 1 септември стихна. Претенциите на повечето специалисти бяха задоволени, както по отношение на идейното и художественото оформление на монетите, така и по качественото им изработване.

След първоначалното въодушевление започнаха да се правят критични бележки за ненакърнимостта на външния вид на монетите. Естествено е те да не бъдат с идеално чиста повърхност, като се знае масовото им производство. Големият тираж и краткото време на насичането им не можаха да създадат условия за единична обработка както е при златните монети. В бъдеще може би Монетният двор ще трябва да отсича определен брой монети от дадена емисия за колекционерски и търговски нужди.

Нека се надяваме, че възприетата вече практика у нас на издаване възпоменателни монети за подходящи случаи ще продължи, като с това се даде възможност от една страна монетното дело на България да получи нови екземпляри монети, а от друга - да се отговори на нарасналия интерес у многобройните колекционери на български монети у нас и в чужбина.

Наши колекционери

ВАСИЛ АВРАМОВ /1862-1946 г./

Проф. Т.Герасимов

В. Аврамов е един от най-старите и изтъкнати колекционери на монети у нас, чиято събирателска дейност и колекция са добре познати. Роден е в гр.Калофер през 1862 г. Отрано се преселва в София, където с кратки прекъсвания живее до края на живота си. Завършил висше юридическо образование.

Започнал да събира старинни монети още през 1894 г., както той разказваше, у него се явил интерес и желание да събира монети след едно посещение на Народния музей в София, където видял изложени монети от древността и средновековието. Веднага закупил от някои златарски дюкянчета бронзови антични монети и ги занесъл в музея, където му ги откупили по 1 лев едната. Така той станал сътрудник на нумизматичния отдел на музея. След известно време Аврамов решил да събира монети само за себе си и турил началото на станалата по-късно известна колекция. Наскоро младият колекционер си набавил каталозите на Коен, за римските императорски монети /8 тома/, на Събатие за византийските монети и на Мионе за монетите на градовете в Тракия, Мизия и Македония. Колекцията си Аврамов попълвал като редовно купувал монети от пръстенарите българи и албанци от с. Янево, Македония. Те имали малки дюкянчета и стаи в "Новият хан", който някога се намирал на ъгъла на бул."Дундуков" и малката уличка, водеща към двореца. Пръстенари работели и в "Народен хан" в кв. "Три кладенци",срещу църквата "Св.Никола" и ул. "Овчо поле". Тези амбулантни златари,изработвали пръстени, обеци, мъниста и др. и ги разнасяли по целия Балкански полуостров от Черно море до Албания. Срещу тях те донасяли "антики" /старинни монети/. Освен в София В.Аврамов купувал монети от сарафите в Пловдив и в Казанлък.

В 1896 г. Аврамов се преселил като адвокат в гр. Ямбол. Тук той придобил голям брой монети. Заинтересувал в града полковник Ханджиев да събира антични монети и даже продал някои от дубликатите в колекцията си. Ханджиев толкова се запалил в колекциониране монети, че поискал да го преместят в граничен гарнизон в Югоизточна България, за да може да събира повече антични монети. После се установил в Русе.

В.Аврамов се срещнал в Русе с банкера Ив.Д.Буров и ветеринарния лекар д-р К.Златанов и двамата начинаещи колекционери на антични монети.

От 1900 до 1902 г. В.Аврамов е на служба в Плевен. Тук бил поканен от държавния адвокат като експерт по нашумялото на времето дело срещу младия Такела, който злоупотребил с най-редките антични монети от нумизматичната сбирка на музея в Пловдив. Такела е бил осъден, но впоследствие помилван, поради големите заслуги на баща му Д.Т.Такела към българския народ по време на Априлското въстание през 1876 г.

В 1910 г. колекциата на Аврамов вече наброява 7000 монети от древността, средновековието и по-ново време. Нейната научна стойност се състои в големия брой монети, сечени от градовете и владетелите на Балканския полуостров. За пръв път у нас Аврамов обърнал внимание на монетите на османските и други султани и събирал всичко, което е дошло до него.

Още на времето си тази и досега не достигната по обем и значение нумизматична сбирка у нас, обърнала внимание и от страна държавата била назначена комисия от наши учени да я проучат за евентуално откупване за Народния музей в София. Въз основа на доклада на комисията колекцията била откупена в 1912 г. за музея С включването на колекцията в основната нумизматична сбирка на музея, последната станала изведнаж най-пълната европейска сбирка с монети на Балканския полуостров, ковани в древността. Също тъй нараснала значително и скромната дотогава колекция на музея с български монети от XIII и XIV век.

Подир продажбата на колекцията В.Аврамов не прекратил събирателската си дейност. Той продължил да купува монети до края на живота си. Така създал втората си колекция, която в 1945 г. вече броеше около 3000 различни по произход монети. В нея се съдържаха и редица редки сребърни монети от елинистическата епоха. Достатъчно е да споменем извънредно рядката тетрадрахма, сечена в гр.Одесос /дн.Варна/ с главата на тракийския бог Дарзала, покровител на жителите на града и изглед на култовата му статуя върху опакото на монетата, цяла редица великолепни тетрадрахми на тракийския цар Лизимах и др. В сбирката бяха попаднали и 1500 денари и антониниани от забележителното съкровище, открито край Река Девня (антич. Маркианопол), Варненско. Между тях имаше рядко попадащи на пазаря денари на императори, като Дидий Юлиян, Пертинакс, Пупиен, Дидия Клара и пр. За съжаление, тази не по-малко важна в научно отношение сбирка не можа да се запази у нас. Наследниците с лекота помогнаха тя да бъде изнесена на безценица в чужбина.

Трябва да подчертаем, че Аврамов бе истински колекционер,пристрастен към сбирката си. Нищо не искаше да отделя и продава от нея. Характерен пример в това отношение е следната случка.В 1936 година му бе предложена от един пратеник на владетел от съседна държава да продаде сбирката си за една голяма за онова време сума. Аврамов върна пълномощника без да преговаря за цената,въпреки, че бе доста притеснен материално в последните години.

Друга характерна черта за колекционера бе да показва с удоволствие сбирката си и бе горд,че може по този начин да подпомага науката. Аврамов с готовност даваше възможност на наши и чужди нумизмати /тъй като реномето на колекцията му бе голямо и в чужбина/, да проучват и обнародват монети от сбирката му. Сам той не се занимаваше научно с монетите, които бе придобил. Аврамов бе се посветил обаче на проучвания из нашата средновековна история и издаде на свои средства няколко обемисти труда, които и до сега не са загубили значението си.

Аврамов с високо съзнание защитаваше нашата нумизматика.Въпреки заплахата да загуби мястото си като председател на съда в гр.Плевен, Аврамов се съгласява да защити интересите на ощетения от един безсъвестен младеж музей в Пловдив.

Аврамов почина в София през 1946 г. на 84 годишна възраст. Той остави между съвременниците си споменът на един истински колекционер. Неговият живот и събирателска дейност могат да служат като пример за подражание у младата генерация колекционери на монети.

РАЗМИСЛИ ПО ПОВОД ИЗЛОЖБАТА "ВЪЗПОМЕНАТЕЛНИ И ЮБИЛЕЙНИ ПОЛСКИ МЕДАЛИ" В СОФИЯ

Ив. Печев

Освен като страна на множество юбилейни монети,Полша е родина и на близо 270 катологирани до 1968 г. юбилейни и възпоменателни медали. Изложбата в Полския културен център в София даде възможност на българската публика да се запознае с пълната колекция на полския монетен двор от издадени медали преди и след Втората световна война.

Медалоиздаването в Полша се основава на двувековни исторически традиции. То е неразривно свързано с учредяването на Варшавския монетен двор в 1766 г. по времето на Станислав Август, тъкмо две години преди Полша да загуби своята национална независимост.

Първият полски възпоменателен медал е дело на гравьора И.П. Холцхойзер и представлява бароково изображение на богинята Фортуна, държаща медалион с образа на последния крал Станислав Август. По това време издаването на медали е на мода по цяла Европа. Виждаме как самата руска владетелка Екатерина II заповядва да се ознаменува с медал превземането на Исмаил от Суворов. Също с платинен медал в няколко бройки Френската директория увековечава профила на генерал Бонапарт по случай победите му в Италия. Първият български медал се явява едва в началото на настоящия век с предназначение да допълни пожертвуванията по изграждането на храма-паметник при с.Шипка.

Какво представлява всъщност медала? Едно художествено оформено изображение с кръгла или четвъртита форма от благороден или неблагороден метал. Издаван и тиражиран под контрола и по инициативата на държавата, той се явява като междинно изделие между ордена-медал и юбилейната монета. Но докато ордена се получава на основание лични заслуги и понякога дава правото на някакви привилегии на правоимащия, възпоменателният медал твърде рядко се получава по право, обикновено той е една достъпна за широката публика стока, която се купува и продава и представлява едно преходно за държавата перо. Разликата между него и юбилейната монета е, че върху медала няма означена стойност и следователно той не притежава задължителната сила на платежно средство.

Въпреки това, поради ограничения тираж и поради постоянно нарастващото колекциониране, тенденцията е цената на медала да расте по-бързо от цената на юбилейната монета.

Полските медали се отличават с тематично разнообразие, прецизна обработка, съвременно художествено оформяне. По този начин медалите се превръщат в своего рода миниатюрни паметници не само за събитието, което популяризират, но и за нивото на художествения вкус, на гравьорското майсторство в момента на неговото издаване.

Кръгли годишнини от полската история, чествувания на заслужили личности в областта на науката и изкуството, спортни, стопански и културни мероприятия, борбата за мир, международната солидарност, туризма... Това е всъщност и главната задача на медала: да напомня, да буди патриотичното чувство във връзка с чествуваното събитие или личност.

Между всичките изложени експонати, заслужено внимание предизвикват и 5-те медала, посветени специално на полската нумизматика. Това са означените по каталога номера, както следва:

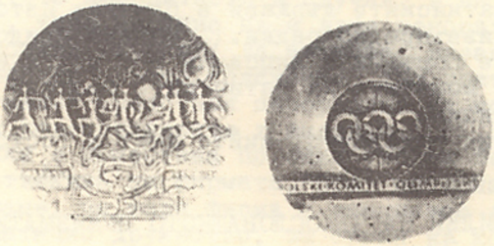

№ 47 в чест на Осемдесетгодишнината на нестора полската нумизматика
Густав Соубисе Бисиер /1849-1929/. (обр.2)

№ 76 от 1938 г. по случай 10-годишнината от учредяването на Нумизматичния кабинет към полския монетен двор - 11.XI.1928
На гърба: гроша на Казимир Велики.

№ 77 от 1938 г. с надпис: "Нумизматичният музей на своите по жертвуватели"

№ 195 от 1965 г. - възпоменателен медал по случай 120-годишнината от основаването на Варшавското нумизматично дружество

№ 267 от 1968 г. - по случай 40-годишнината от Нумизматичния музей към Варшавския монетен двор (обр.1)

Изложбата на полските медали косвено подсказва за неизползуваните, неекспериментирани, но реални възможности, които българският монетен двор несъмнено притежава за да излезе със свой принос в тази насока през наситеното с исторически дати предстоящо десетилетие.

КОЛЕКЦИОНЕР - ДАРИТЕЛ

Проф. Т.Герасимов

Българинът Любен Басмаджиев, родом от Велико Търново живее от дълги години в Швейцария. Той е колекционер с всестранни интереси. Създал е голяма сбирка от скъпи картини, старопечатни книги и средновековни монети. Като българин Басмаджиев ревностно издирва и купува от европейски къщи за търгуване с монети избрани български монети от средните векове и ново време. Нашият сънародник не забравя родината си. През 1968 г. той отдели от колекцията си редица редки старопечатни книги и ги даде в дар на Народната библиотека Кирил и Методий в София. Басмаджиев не пропусна и другата съкровищница на паметници на културата Археологическия музей на Българската академия на науките. За нумизматичната сбирка при музея той изпрати една серия отлично запазени монети от сребро, ковани от български владетели от XIII и XIV век. Към тях бе прибавен и един рядък образец от пробните български монети с надпис САНТИМ, отпечатен в сребро.

Миналата година дарителят Басмаджиев направи нов жест като предаде отново за нумизматичната сбирка на Народния музей в София една колекция от избрани сребърни монети от XIII и XIV век. Между тях 6 броя са от българските царе Иван Срацимир и Иван Шишман. Останалите монети са на редица владетели на създадените от кръстоносците латински феодални държави в Мала Азия и някои от останалите в Средиземното море. Монетите са ковани в монетарниците в Антиохия, Триполи, Ерусалим и на островите Кипър и Митилен. Монетите, ако и да са сечени за обслужване население, приобщено към елинска езикова култура, имат латински надписи, в които се съобщава името на съответния владетел и това на мястото, в което е била установена монетарницата.

Монетите на латинските държави в близкия Изток, сечени през XII - XIV век са извънредно редки. С новата придобивка нашата национална сбирка се попълни с липсващи и в други европейски колекции образци от монетите на латинските феодали в Мала Азия, Кипър, и остров Митилин.

Хвала на щедрия родолюбец, чийто жест е достоен за подражение.

50 ГОДИШНИЯТ ЮБИЛЕЙ НА ЧЕХОСЛОВАШКОТО НУМИЗМАТИЧНО ДРУЖЕСТВО

Д-р Й. Юрукова

От 7 до 9 март 1969 г. бе проведено в Прага тържествено чествуване на 50-годишният юбилей на Чехословашкото нумизматично дружество, което е едно от най-старите дружества на колекционерите нумизмати в Европа. В чествуването взеха участие делегати на нумизматични дружества от Чехословакия и много гости от чужбина. То бе проведено под шефството на Чехословашката държавна банка и при дейното участие на специалистите от народните музеи в Прага. Юбилеят бе ръководен от председателят на чехското нумизматично дружество проф. д-р Павел Радомерски.

Приветствие поднесоха видната чехска нумизматичка проф. д-р Емануела Нохейлова - Пратова. Приветствие на чешки език, посрещнато с аплодисменти, поднесе и проф. Тодор Герасимов - зав. нумизматичната секция при АИМ - Б А Н.

В програмата на юбилея, бяха включени и 18 доклада на различни теми, изнесени от чехските нумизмати и чужденците. Между тях особено интересни бяха тези на проф. д-р Павел Радомерски, на д-р Ане Мари Радомерска, д-р Ярмила Степкова и на Ярмила Хаскова сътрудници при народния музей в Прага, както и докладът на проф.

д-р Артур Зуле - директор на Нумизматичният кабинет при Боде музей в гр. Берлин. Всичките тези доклади бяха с теми от чехската и западноевропейска нумизматика. Доклади от областта на античната и римска нумизматика не бяха четени.

Интересен за нас бе докладът на сътрудника на Народния музей в Прага д-р Евгени Похитонов, в който той се спря върху българскки средновековни монети. Обстойно изказване по този доклад направи проф. Тодор Герасимов. Предстоящо е пълно публикуването на този доклад в списание "Бизанти нославика" Прага.

Юбилейното чествуване на Чехословашкото нумизматично дружество издигна неговия научен авторитет и укрепи връзките между чехските и чуждестранните специалисти нумизмати.

БАЛКАНСКО НУМИЗМАТИЧНО ДРУЖЕСТВО В АМЕРИКА

Проф. Тодор Герасимов

По една случайност ни попаднаха две книжки от едно нумизматично издание, печатано в Америка /щата Илиноис/. То има за заглавие названието на най-дребната антическа монета - Обол /една шеста част от драхмата/. В едната книжка на това издание към името на Обол е прибавено: двумесечен ценоразпис на монети. От това пояснение се вижда, че въпросното издание не е нищо друго,освен един каталог с цени на стари и модерни монети.

Но това, което е любопитното в случая, е че в кн.5 от III годишнина/1969 Г./, това издание не е вече ценоразпис на монети, а е обявено за списание /журнал/ за антични, византийски и модерни монети. Обаче въпреки новото пояснение, две трети от съдържанието на това "списание" представя ценоразпис на монети, предлагани на вниманието на колекционерите в Америка.

В двете книжки е поместена по една уводна бележка на издателя, т.е. на собственика на фирмата,"Обол интернационал".

От тях узнаваме, че тази фирма е инициатор да се основе едно Балканско нумизматично дружество, за орган на което да служи въпросното издание "Обол". За трите години са записани като членове на това дружество едва 34 души. Още в кн.6 на II година/1968/ издателят се оплаква, че не бил проявен интерес към идеята да се създаде едно Балканско нумизматично дружество.

Между членовете балканци виждаме и имената на 6 - 7 от България. Един от тях е поместил на последната страница на списанието къса бележка за български модерни монети и пощенски марки. От изложеното проличава, че фирмата за търгуване с монети се е постарала по този начин да привлече за търговските си цели сътрудници от Балканските държави и съвсем няма намерение да подпомага сериозно развитието на нумизматиката на Балканския полуостров. За напредъка на нумизматиката и колекционерството в земите на Балканския полуостров, са създадени още преди Втората световна война нумизматични дружества в някои от балканските държави - Румъния - Букурещ, Югославия - Загреб, Белград и Любляна и пр.

Съжаляваме, че в момента нямаме на ръка и останалите книжки на "Обол", в които бихме намерили и други данни за това "Балканско нумизматично дружество".

Таблица
на българските монети
1881–1969 г.

Година	Стотинки									Левове						
1881		2			5	10										
1882										1°	2°					
1883									50°							
1884												5°				
1885												5°				
1888			2½		5	10	20									
1891									50°	1°	2°					
1892												5°				
1894										1°	2°	5°	10	20		100
1901	1	2														
1906					5	10	20									
1910									50°	1°	2°					
1912	1	2			5	10	20		50	1°	2°			20		100
1913					5	10	20		50	1°	2°					
1916									50	1	2					
1917					5	10	20									
1923										1	2					
1925										1	2					
1925										1	2					
1930												5	10	20°	50°	100°
1934															50°	100°
1937									50							100
1940														20	50	
1941										1	2	5	10			
1943											2	5	10		50	
1951	1			3	5	10		25								
1952							20									
1954							20									
1959									50							
1960										1						
1962	1	2			5	10	20		50	1						
1965	1100 г. славянска писменост										2°	5°	10	20		
1965	Георги Димитров										2°	5°	10	20		
1968	Климент Охридски										2					
1968	90 год. от Освобождението на България									1	2					
1969	25 год. от социалистическата революция									1	2					

Забележка: Подчертаните в таблицата монети са златни, а отбелязаните с кръгче - сребърни.

Н. Цонков

5
СТОТИНКИ
БЪЛГАРИЯ

10
СТОТИНКИ
БЪЛГАРИЯ
СЪЕДИНЕНИЕТО ПРАВИ СИЛАТА

20
СТОТИНКИ

50
СТОТИНКИ
1910

1
ЛЕВЪ
1910

2
ЛЕВА
1910

1
СТОТИНКА
1912
БЪЛГАРИЯ

2
СТОТИНКИ
1912
БЪЛГАРИЯ
СЪЕДИНЕНИЕТО ПРАВИ

5 СТОТИНКИ 1912
10 СТОТИНКИ 1912
20 СТОТИНКИ 1912
БЪЛГАРИЯ
СЪЕДИНЕНИЕТО ПРАВИ СИЛАТА

50 СТОТИНКИ 1912
1 ЛЕВЪ 1912
2 ЛЕВА 1912

ЦАРСТВО БЪЛГАРИЯ
10 ЛВ
22 СЕПТ 1908

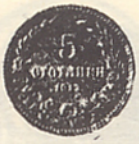
5
СТОТИНКИ
1912

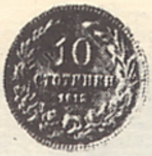
10
СТОТИНКИ
1912

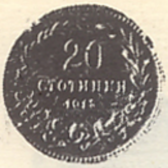
20
СТОТИНКИ
1912

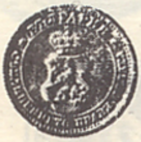
БЪЛГАРИЯ

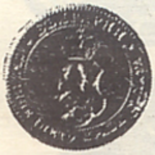

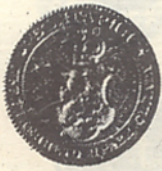

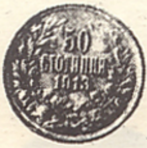
50
СТОТИНКИ
1913

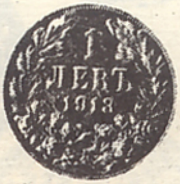
1
ЛЕВЪ
1913

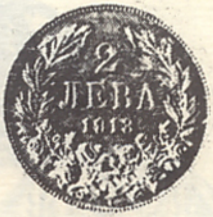
2
ЛЕВА
1913

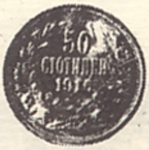
50
СТОТИНКИ
1916

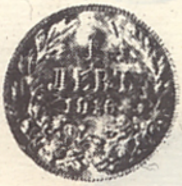
1
ЛЕВЪ
1916

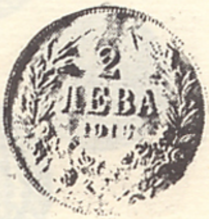
2
ЛЕВА
1913

5
СТОТИНКИ

10
СТОТИНКИ
1917

20
СТОТИНКИ
1917

СЪЕДИНЕНИЕТО ПРАВИ СИЛАТА

1
ЛЕВ
1923

2
ЛЕВА
1923

БЪЛГАРИЯ
СЪЕДИНЕНИЕТО ПРАВИ СИЛАТА

1
ЛЕВЪ

2
ЛЕВА

БЪЛГАРИЯ

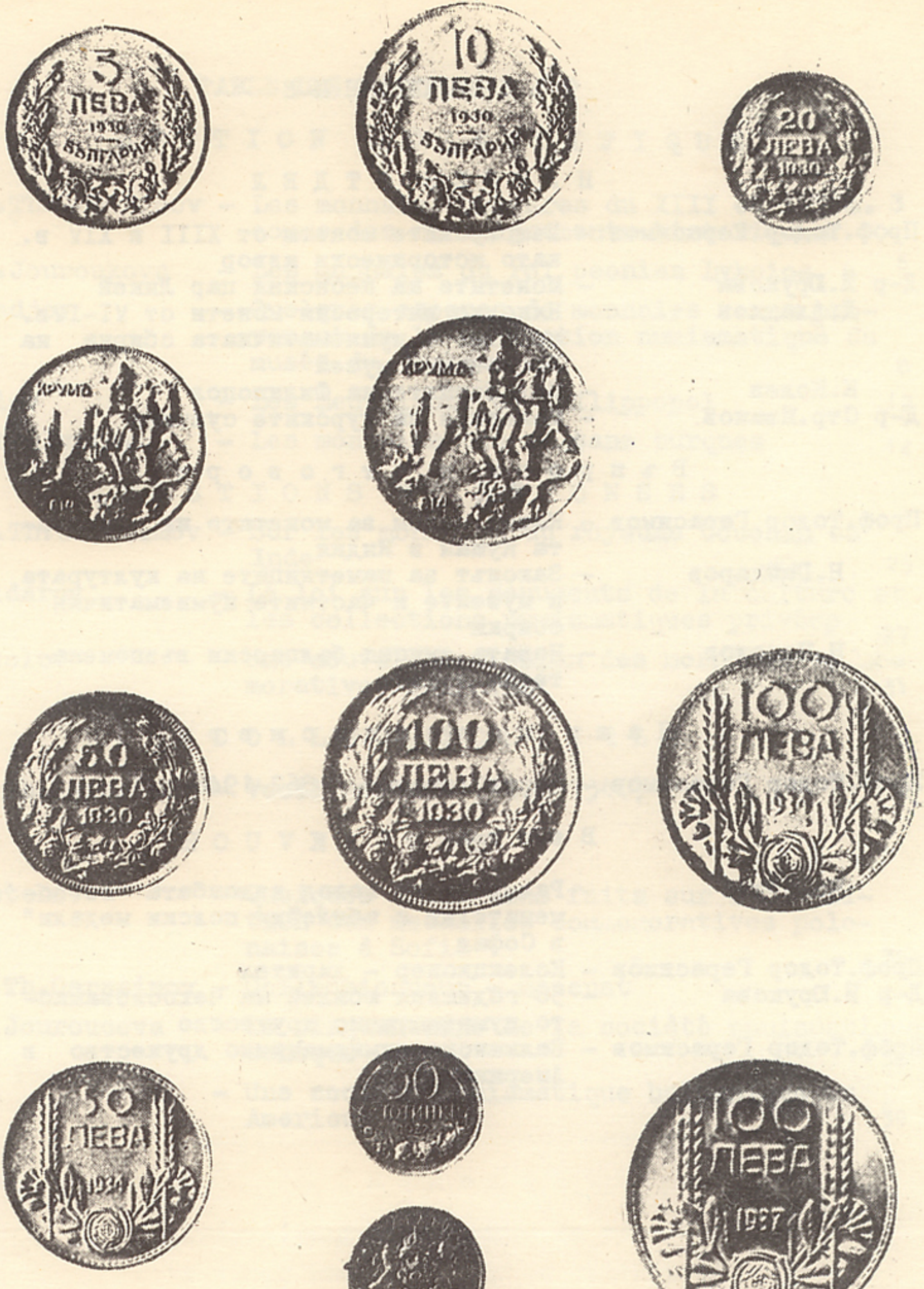
5
ЛЕВА
1930
БЪЛГАРИЯ
10
ЛЕВА
1930
БЪЛГАРИЯ
20
ЛЕВА
1930
КРУМЪ
КРУМЪ
50
ЛЕВА
1930
100
ЛЕВА
1930
100
ЛЕВА
1934
50
ЛЕВА
1934
50
СТОТИНКИ
100
ЛЕВА
1937

Забележка: Монетите, на които е публикувана само лицевата страна имат на опаковата образите на монарсите.

СЪДЪРЖАНИЕ

НАУЧЕН ОТДЕЛ

стр.
Проф.Тодор Герасимов – Българските монети от XIII и XIV в. като исторически извор 3
Д-р Й.Юрукова – Монетите на пеонския цар Ликей 6
Д.Аладжов – Няколко интересни монети от VI-IVв. пр.н.е. в нумизматичната сбирка на Хасковския музей 8
К.Колев – Медалионите на Филипопол 12
Д-р Стр.Иванов – Монетите на турските султани 14

Въпроси и отговори

Проф.Тодор Герасимов – Какво знаем за монетите на държавата Кушан в Индия 25
Н.Гайдаров – Законът за паметниците на културата и музеите и частните нумизматични сбирки 27
Н.Николов – Новата емисия български възпоменателни монети 31

Наши колекционери

Проф.Тодор Герасимов – Васил Аврамов /1862–1946 г./ 34

Вести

Ив.Печев – Размисли по повод изложбата "Възпоменателни и юбилейни полски медали" в София 36
Проф.Тодор Герасимов – Колекционер – дарител
Д-р Й.Юрукова – 50 годишния юбилей на Чехословашкото нумизматично дружество 38
Проф.Тодор Герасимов – Балканско нумизматично дружество в Америка 39

TABLE DES MATIERES

SECTION SCIENTIFIQUE

Prof.Th.Gerasimov - Les monnaies bulgares du XIII et XIV s. comme des renseignements historiques 3
Dr.J.Jouroukova - Les monnaies du roi peonien Lykeios 6
D.Aladjov - Quelques especes de monnaies rares provenant de la collection numismatique du musée du Haskovo 8
K.Kolev - Les medaillons de Philippopol 12
Dr.Str.Ivanov - Les monnaies des sultans turques 14

QUESTIONS ET REPONSES

Prof.Th.Gerasimov - Sur les monnaies du royaume Couchan en Inde 25
N.Gaidarov - La loi sur les monuments de la culture et les collections numismatiques privées 27
N.Nicolov - Une nouvelle emission des monnaies commemoratives bulgares 31

NOS COLLECTIONAIRES

Prof.Th.Gerasimov - Vasil Avramov (1862-1946) 34

NOUVEAUTES

Iv.Petchev - Queiques reflexions faits sur l'exposition des medailles commemoratives polonaises à Sofia 36
Prof.Th.Gerasimov - Collectionneur - mecenat
Dr.J.Jouroucova - La cinquantaine de la société numismatique tchêque 38
Th.G. - Une société numismatique balcanique en Amerique 39

НУМИЗМАТИКА

Издава Съюзът на българските филателисти,
като приложение на сп. "Филателен преглед"
Редактира комитет

ДП "Валентин Андреев" – Перник